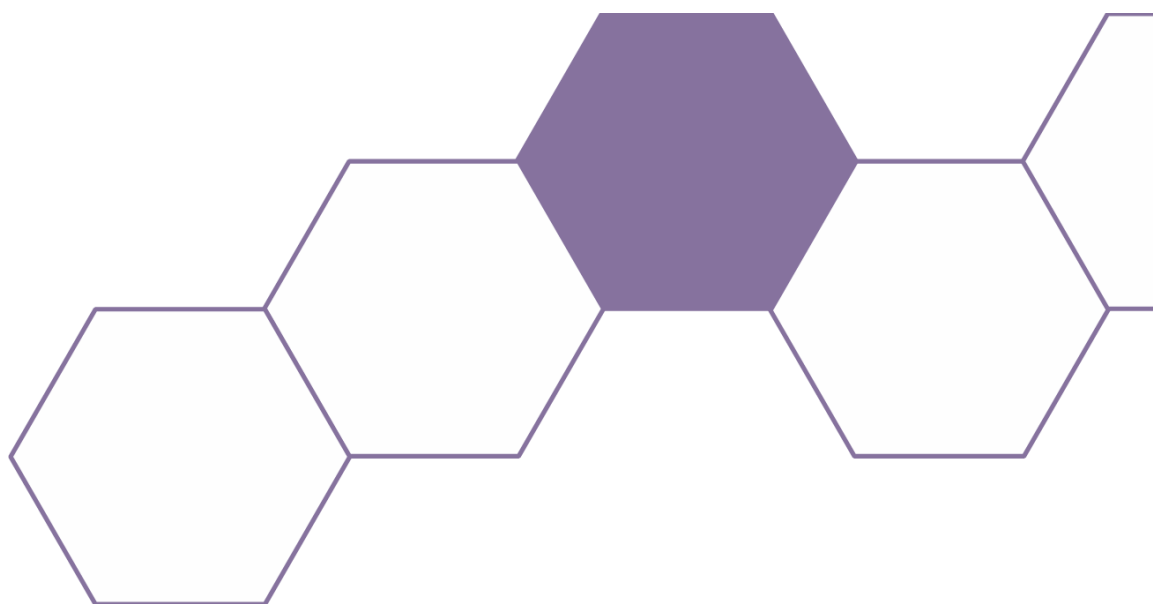

Statusrapport; kultur barn och unga 2018

REGION SKÅNES KULTURFÖRVALTNING

Inledning.....	3
Bakgrund	3
Undersökningar som underlag för utvecklingsarbete.....	4
Kulturvanor barn och unga.....	6
Bidrag som verktyg	15
Kulturlivets infrastruktur och barn och unga	18
Förvaltningens övergripande arbete	30
Utmaningar.....	32
Rekommendationer	36
Referenslista	39

Inledning

”Jag tycker att det är bra att ni är intresserade och frågar oss om detta så att ni kan förbättra för oss.”

- Elev i årskurs 8 i undersökningen *Barns och unga kulturaktiviteter Region Skåne 2017 Kulturfakta 2017:5*

Denna rapports främsta syfte är att presentera undersökningen *Barns och ungas kulturaktiviteter Region Skåne 2017* samt dess resultat med perspektiv från relaterade undersökningar. Även bakgrund till varför Region Skåne har medverkat i undersökningen, dess kontext och hur man tagit fram den, förklaras.

Verksamhetsbidrag, utvecklingsbidrag och särskilda utvecklingsmedel är kulturnämndens viktigaste verktyg för att stödja kultur för barn och unga i Skåne. Ett avsnitt i rapporten handlar därför om vilka regionala bidrag som når barn och unga. Ett avsnitt belyser hur de olika konst- och kulturområdenas infrastruktur påverkar utbudet och möjligheterna för barn och unga att ta del av konst och kultur i Skåne. Rapporten innehåller också en redogörelse för vad som genomförts under kulturplaneperioden på övergripande nivå inom barn- och ungaområdet samt de utmaningar som finns.

Avslutningsvis finns rekommendationer på strategiska utvecklingsfrågor för det framtida kulturpolitiska arbetet med barn- och ungaområdet.

Alla källor och underlag till rapporten finns som länkar i referenslistan.

Bakgrund

Den 13 juni 2018 beslutade Sveriges riksdag att *FN:s konvention om barnets rättigheter* (barnkonventionen) blir lag från och med den 1 januari 2020. Beslutet föregicks av utredningen *Barnkonventionen blir svensk lag, SOU 2016:19* samt *Socialutskottets betänkande 2017/18:SOU25*.

I oktober 2016 fastställdes *Region Skånes yttrande gällande barnrättighetsutredningens förslag* i regionstyrelsen som tillstyrkte att barnkonventionen blir svensk lag. Samtidigt fick regiondirektören i uppdrag att föreslå en struktur för det framtida arbetet med barnkonventionen, i Region Skåne.

Cirka 22 % av Skånes befolkning är under 18 år och åldersgruppen förutspås att bli allt större de närmaste åren, dels på grund av mängden nyfödda dels som en följd av ökad inflyttning. *Skånes befolkningsprognos år 2017-2026* pekar på en ökad koncentration av unga till de stora städerna samtidigt som barnfamiljerna inte flyttar ut till kranskommunerna, som brukligt. Barn och unga bidrar i allra högsta grad i de globala megatrenderna (globalisering, demografiska förändringar, urbanisering, individualisering, miljö- och klimatfrågor

digitalisering och teknisk utveckling) då de deras kulturella beteende och konsumtion i stor utsträckning är digitalt kopplad, enligt *Region Skånes omvärldsanalys 2017*.

Kulturpolitiskt är barn och unga en prioriterad målgrupp nationellt, regionalt och ofta även kommunalt. Utifrån *Regional kulturplan för Skåne 2016-2019* bedrivs utveckling av kulturlivet med fokus på barn och unga som i sin tur utgår från barnkonventionen samt de *nationella kulturpolitiska* och *ungdomspolitiska målen*. Det innebär att barn och unga ska ha likvärdig tillgång till kultur, möjlighet till eget skapande och att tillägna sig olika estetiska språk, oavsett uppväxtvillkor och individuella förutsättningar. Barns och ungas bästa ska vara utgångspunkten för beslut och de ska vara delaktiga och kunna påverka beslut, utbud och kulturutveckling, som rör dem.

Undersökningar som underlag för utvecklingsarbete

Region Skåne genomför regelbundet kulturvaneundersökningar med syfte att undersöka skåningarnas kulturvanor. Avsikten är att stämma av undersökningarnas utfall gentemot förd kulturpolitik och anpassa denna utifrån hur invånarna i Skåne konsumerar och upplever kultur i olika former. Sedan 2012 har Region Skåne låtit genomföra undersökningar, där den senaste 2016 även inkluderade de angränsande regionerna. I alla tre har personer i åldersintervallet 16-85 år tillfrågats, varav den yngsta åldersgruppen har varit 16-29 år. Regionala kulturvaneundersökningar vad gäller unga under sexton år har hittills inte genomförts.

Barnkonventionen blir lag i januari 2020 och därigenom förbinder sig myndigheter att lyssna och ta hänsyn till barns och ungdomars önskemål och åsikter i beslut som rör dem. Statliga kartläggningar och undersökningar om vad barn och unga gör och vill inom kulturfältet är ofta genomförda i en viss åldersgrupp eller begränsat till ett visst konst- och kulturområde.

Kulturrådets Skapande skola-bidrag utvärderas regelbundet, men tar inte upp elevernas perspektiv. En av de större rapporter som tagits fram om ungas fritid är *NÄR VAR HUR om ungas kultur. En analys av ungas kulturutövande på fritiden*.¹ Myndighet för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) släpper årligen ett kapitel om ungas kultur- och fritidsvanor på aggregerad nivå, i rapporten *Ung idag. I Fokus 14 - om ungas fritid och organisering* tar MUCF bland annat upp vilka möjligheter och hinder som finns för unga att ha en bra fritid och för att kunna organisera sig. Barn yngre än sjutton år inkluderas inte i MUCF:s rapporter.

Den statliga myndigheten Barnombudsmannen (BO) som företräder barns och ungas rättigheter och intressen utifrån barnkonventionen gör årligen rapporter till regeringen om hur barnkonventionen efterlevs. BO ansvarar för *Max18* som är en digital statistiktjänst med uppgifter om barns och ungas levnadsförhållanden. Under temat lek, fritid, kultur och vila ska statistik om kultur-, idrotts- och fritidsaktiviteter finnas men materialet är mycket litet. *Max18* kommer dock att byggas ut under 2018.

¹ Rapporten togs fram 2011 av Ungdomsstyrelsen. Myndigheten heter numera Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF).

Myndigheten för kulturanalys (Kulturanalys) har ett nationellt uppdrag att genomföra kulturvaneundersökningar med fokus på barn och unga. 2016 tillfrågade Kulturanalys samtliga regioner i Sverige om att medverka i en nationell kulturvaneundersökning riktad till barn och unga. Sex regioner medverkade i *Barns och ungas kulturaktiviteter. Kulturfakta 2017:5*², däribland Region Skåne.

Den här rapporten utgår från Kulturanalys undersökning som fokuserar på i vilken utsträckning barn och unga deltar i, själv utför eller ta del av kulturaktiviteter i huvudsak på fritiden. Frågan om upplevda hinder för att vara aktiv ingick också i undersökningen. Sammanlagt har över 13 000 elever i hela landets årskurs fem, åtta och andra året i gymnasiet svarat på enkäterna. De sex regionerna har fått rapporter baserat på undersökningarna inom aktuell region.

Antalet svarande elever i Skåne är dock så begränsat att just denna rapport utgår generellt från de nationella resultaten. Bara där det specifika regionala utfallet utmärker sig tas de regionala resultaten upp.

Kompletterande undersökningar

Ett antal relaterade undersökningar och rapporter har vägts in för att ge perspektiv på vissa frågor. Den regionala undersökningen *Folkhälsorapport Barn och Unga i Skåne 2016 - en undersökning om barn och ungdomars livsvillkor, levnadsvanor och hälsa* är ett samarbete mellan Regional utveckling/Region Skåne och Kommunförbundet Skåne. Rapporten har kulturrelaterade frågor och bygger på enkätsvar från 27 400 elever från Skånes alla kommuner, i årskurs sex, nio och andra året i gymnasiet.

Dagens digitala utveckling och tekniska möjligheter har inneburit att barns och ungas kultur- och mediavanor är integrerade i hög grad. Detta tas upp av Statens Mediaråds rapporter *Ungar & Medier 2017* som kartlägger barns och ungas (9-18 år) medievardag samt *Små ungar & Medier 2017* som via föräldrarna kartlägger motsvarande för barn i 0 till 8-årsåldern.

Under 2016 presenterades en statlig utredning om kulturskolan i Sverige, *En inkluderande kulturskola på egen grund SOU 2016:69*. Den ger ett brett kunskapsunderlag om den kommunala kulturskolan och beskriver bland annat hindren för barns och ungas deltagande. Utredningen tar också upp omvärldstendenser och samhällsutmaningar som spelar roll för kulturskolan och är ett bra komplement i sammanhanget.

I *Fokus 14 - om ungas fritid och organisering* presenteras bland annat forskningsprojektet Ung livsstils³ analys av ungas fritidsaktiviteter i 20 bostadsområden med olika medelinkomst. Analysen fokuserar på skillnader i ungas villkor beroende på bostadsorten och hur väl olika verksamheter når ut till unga i dessa områden.

² Detta är den nationella undersökningen. Den regionala heter *Barns och ungas kulturaktiviteter Region Skåne 2017*.

³ Ung Livsstil är ett forskningsprojekt vid Stockholms Universitet.

Där det är aktuellt att jämföra barns och ungas kulturvanor med vuxnas, vägs *Region Skånes Kulturvanor i Skåne, Kulturvaneundersökning 2016* in.

Även Kulturanalys rapporter *Kulturanalys 2018. En lägesrapport i relation till de kulturpolitiska målen. Rapport 2018, Kulturen i siffror 2018. Kort om kultur 2018:1 och Kulturvanor Socioekonomiska analyser och tidstrender Kulturfakta 2017:2* får ses som plafond för denna rapport.

Kulturvanor barn och unga

Om undersökningen

Utöver de sex regioner som Kulturanalys har samarbetat med har Statistiska Centralbyrån (SCB) varit en viktig samverkanspart då SCB har ansvarat för det logistiska och administrativa genomförandet. Myndigheten har också kopplat på individspecifika registerdata, t ex föräldrarnas utbildningsbakgrund. Därefter har kopplingarna till elevernas personnummer tagits bort och allt efterarbetet har genomförts på material där individerna har varit helt anonyma.

Redan 2013 genomförde Kulturanalys en pilotstudie för barns och ungas kulturvanor. Det framkom då med stor tydlighet att enkätmaterialen måste förändras och att ett bredare kulturbegrepp måste användas. I dialog med barn och unga och i referensgruppsarbete med myndighetsföreträdare och forskare tog man fram reviderade enkäter. Ambitionen var att få med nutida kulturaktiviteter och visa hur formerna för deltagande och utövande för dessa har förändrats just i förhållande till ett vidare kulturbegrepp. Frågorna är konstruerade för att framtida undersökningar ska vara möjliga.

Fritid ska här förstås som den tid som barn och unga själva är ansvariga för, alltså efter skola och eventuella jobb. Endast en fråga i enkäterna kan inkludera skoltid då den avser besök på kulturinstitution eller verksamhet/utbud. Skolan har i uppdrag att se till att alla elever får ta del av den typ aktiviteter, vilket kan spela roll i undersökningens fråga om besöksaktiviteter.

Eftersom de tre grupperna, åk 5, 8 och andra året i gymnasiet har olika kognitiva förutsättningar har två enkäter tagits fram, en för de yngsta och en för de två äldre grupperna. Utöver skillnader mellan åldrarna har bakgrundsfaktorer spelats in såsom kön, föräldrars utbildning och utländsk bakgrund vilket är fakta hämtat från SCB. Det regionala utfallet utifrån dessa variabler är bara deskriptivt, det vill säga att man inte har genomfört någon statistisk analys på materialet.

Undersökningen har genomförts under skoltid och i Skåne svarade 1 580 elever, varav 550 gick i åk 5, 577 i åk 8 och 453 i gymnasiet åk 2. Skåne kom därför, i förhållande till de 13 166 elever som svarade i hela landet, ha en liten andel svarande. Detta uppges bero på att skolor valde att inte medverka. Under 2016 genomförde Region Skåne och Kommunförbundet Skåne en stor enkät som 27 000 elever i Skånes alla kommuner besvarade (*Folkhälsorapport Barn och unga i Skåne – en undersökning om barn och ungdomars livsvillkor, levnadsvanor och hälsa*).

Avgörande faktorer och utveckling

Barn och unga har en aktiv fritid med många kulturaktiviteter. Generellt är yngre mer aktiva än äldre men bryter man ner resultatet ser det väldigt olika ut vad gäller de olika konst- och kulturformerna samt barns och ungas förutsättningar att ta del av kulturaktiviteter.

Barns och ungas kulturvanor hänger ihop med familjens kulturella bakgrund och de val en ung människa själv gör utifrån sina intressen och sammanhang. Många levnadsvanor grundläggs just under ungdomstiden. Utslagsgivande för barns och ungas kultur- och fritidsaktiviteter är föräldrarnas utbildningslängd och socioekonomiska status⁴. Barn med föräldrar med eftergymnasial utbildning är mer aktiva eller lika aktiva som de med föräldrar med förgymnasial utbildning. Detta har störst betydelse för besök på museum och konstutställningar, att spela instrument och delta i musik- och kulturskola. Likaså läser barn och unga till föräldrar med eftergymnasiala utbildning böcker, dagstidningar samt andra former av tidning i allt större omfattning än barn till föräldrar med förgymnasial utbildning. Det framstår som kulturvanors inprägling i relation till socioekonomisk bakgrund börjar tidigt i barns liv.⁵

Andelen unga som använder internet mer än tre timmar per dag har mer än fördubblats på drygt ett decennium och på sex år har högkonsumenterna av mobil femfaldigats bland de yngre. Barn med funktionsnedsättning är överrepresenterade i sammanhanget då de använder internet sex timmar eller mer per dag. Det man förr kallade högkonsument är idag genomsnittskonsument, vilket gör att barns och ungas medieanvändning till fullo integrerats i deras vardag. Gränserna mellan deras medieanvändning, kommunikation, kulturkonsumtion och egen produktion av kultur är otydliga. Ju äldre barnen blir desto mer ägnar de sig åt deltagarkultur.⁶

Besöksaktiviteter och kultur i skolan

Hälften av eleverna i Skåne i årskurs sex och 40 % i andra året i gymnasiet uppger att de tar del av kultur via olika ämnen i skolan. De eleverna flesta trivs i skolan.⁷

I Skåne har 22 av 33 kommuner kulturgarantier, det vill säga ett strukturerat kulturutbud via skola/förskola där kommunen garanterar varje elev/barn en viss kulturupplevelse per år, anpassat efter läroplan och elevens ålder. I kommuner med kulturgarantier svarar 76 % i årskurs 6 att de tar del av kultur under skoltid, i jämförelse med 27 % i kommuner utan kulturgarantier.⁸

⁴ *Folkhälsorapport Barn och Unga i Skåne 2016 - en undersökning om barn och ungdomars livsvillkor, levnadsvanor och hälsa.*

⁵ *Kulturanalys 2018. En lägesrapport i relation till de kulturpolitiska målen. Rapport 2018:1*

⁶ *Unga & medier 2017.*

⁷ *Folkhälsorapport Barn och Unga i Skåne 2016 - en undersökning om barn och ungdomars livsvillkor, levnadsvanor och hälsa.*

⁸ *Folkhälsorapport Barn och Unga i Skåne 2016 - en undersökning om barn och ungdomars livsvillkor, levnadsvanor och hälsa.*

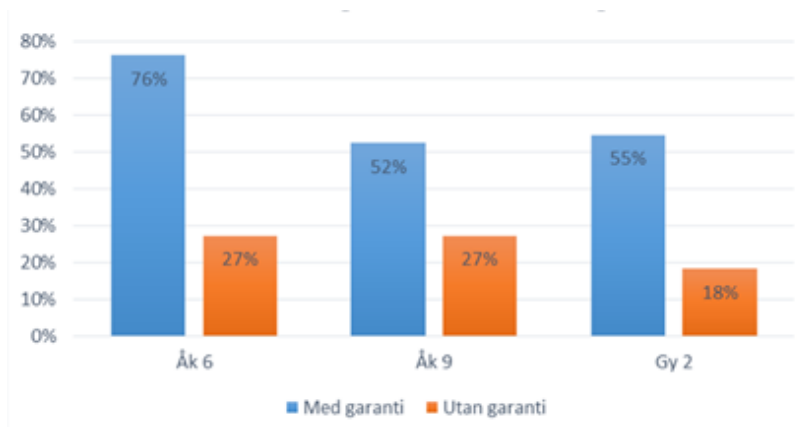

BILD: Diagram utifrån frågan ”Har du möjlighet att ta del av kultur under skoltid?” med fyra svarsalternativ: ”Ja, via skolans konserter/teaterföreläsningar”, ”Ja, via skolbesök på museum/teater/konserthus/bibliotek/kulturhus”, ”Ja, via olika ämnen i skolan” och Nej”. I *Folkhälsorapport Barn och Unga i Skåne 2016 - en undersökning om barn och ungdomars livsvillkor, levnadsvanor och hälsa*

Precis som för vuxna är biobesök den vanligaste aktiviteten. Över 80 % i alla årskurser har gått på bio minst en gång det senaste året och 40 % av alla hade gått två-tre gånger under perioden. Nästhögst är teater, musikal eller museum som 35-51 % hade gjort. Besök på konstutställning är det man har gjort minst och liknande mönster visar yngsta åldersgruppen i *Kulturvanor i Skåne, kulturvaneundersökning 2016* där 16-29-åringarna har spel, skapande via datorn, bio och musikal högt och klassiska kulturformer såsom opera, museer och konstutställningar mycket lågt.

Genomgående är besöksaktiviteterna som högst i årskurs fem, därefter sjunker de med åldern. Eftersom frågan om dessa inkluderar skoltid kan en bidragande förklaring vara att gymnasiet inte har stödsystem för kultur i skolan, som grundskolan har genom Skapande skola-bidraget. Med något undantag inbegrips inte gymnasieungdomar i de kommunala kulturgarantierna.

Flickor ägnade sig i högre grad än pojkarna åt alla besöksaktiviteter. Könsskillnaden upprepas i kulturvaneundersökning bland vuxna.⁹ Störst skillnad mellan flickor och pojkar är det för dansföreläsningar, vilket förstärks av att kulturskolans danskurser består av 89 % flickor.¹⁰ Genomgående hade barn med föräldrar med eftergymnasial utbildning genomfört fler aktiviteter inom alla områden, jämfört med barn med föräldrar med gymnasial eller förgymnasial utbildning.

Eget skapande och utövande

I *NÄR VAR HUR om ungas kultur. En analys av ungas kulturutövande på fritiden* är 68 % av unga i åldern 13-25 år mycket kulturaktiva och kreativa då de ägnar sig åt musik, dans, bild och foto, skrivande eller teater. Allra mest tid läggs på bild, musik och skrivande. När slöjd lades till blev det utövandet den mest populära konstformen följt av bildskapande, musicerande och skrivande. En stor del av detta utfördes i hemmet.

⁹ *Kulturvanor i Skåne, kulturvaneundersökning 2016*

¹⁰ *En inkluderande kulturskola på egen grund* SOU 2016:69

I undersökningen *Barns och ungas kulturaktiviteter, Kulturfakta 2017:5* är bild och form också det som de flesta gör mest under sin fritid. Ca 90 % av årskurs fem målade och ritade. Här utmärker sig Region Skånes resultat då det ligger högre än genomsnittet. I fallande ordning kommer sen skapande av bilder i datorn, utöva trä/metallslöjd och textilt skapande, smykestillverkning och skulptur. Samma ordning upprepas för de andra årskurserna, men de har ett lägre utgångsvärde. Den yngsta åldersgruppen är mest aktiv inom alla kategorier, förutom sjunga/rappa ensam som ökar med åldern.

Över 60 % av eleverna sjöng i alla åldersgrupperna. Även sjunga i band eller kör är lika vanligt i alla åldrar. Förutom trä/metallslöjd är flickor mer aktiva vad gäller eget skapande. Skillnaderna mellan pojkar och flickor sjunker dock i viss mån med åldern.

I de äldre grupperna var sambandet mellan att spela instrument och föräldrarnas utbildningslängd tydligast. Barn med föräldrar med högskoleutbildning verkar generellt vara mer aktiva utövare/skapande.

Barn med utländsk bakgrund i årskurs fem verkar ägna mer tid åt skapande än barn med svensk bakgrund, speciellt vad gäller textilt skapande, smyckesskapande och keramik. Just keramik är utmärkande för Region Skånes femteklassare som ligger över rikssnittet.

40 % av alla tillfrågade elever i årskurs fem är med i kulturskolan, i årskurs åtta har antalet halverats och på gymnasiet deltar bara 13 %. Idag har barn och unga en tendens att börja allt tidigare med aktiviteter och slutar också tidigare. I rapporten *Fokus 14 - om ungas fritid och organisering* beskrivs beteendet som ”barnifiering” av aktiviteter och föreningsliv, där man ser samma tendenser. Barn och unga associerar alltså kulturskole-aktiviteter med yngre barn då man börjar tidigt i kulturskolan och slutar förhållandevis tidigt.

Det är fler flickor än pojkar i musik- och kulturskolan. I genomsnitt deltar 65 % flickor och 35 % pojkar.¹¹ Mest jämställd är media/film med 45 % flickor och 55 % pojkar och minst jämställd är dans där bara 11 % är pojkar.

För att delta i kulturskolan krävs att verksamheten är bekant för barnet. För det mesta är det via föräldern som barnet får kännedom om verksamheten och för att barnet ska delta är det avgörande att föräldern stödjer barnet.¹² Barn vars föräldrar är högskoleutbildade deltar i högre grad än barn med föräldrar med kortare utbildning, vilket återspeglar mönster för kulturkonsumtion i det övriga samhället. Utbildning påverkar kulturvanor mer än social klass och hushållets inkomster¹³ generellt.

Utländsk bakgrund såg inte ut att spela någon roll i undersökningen *Barns och ungas kulturaktiviteter, Kulturfakta 2017:5* men i kulturskoleutredningen betonas vikten av att väga in barns härkomst för att förstå vilka barn som tar del av kulturskolan. Det finns tydliga samband mellan andelen barn med utländsk bakgrund i en stadsdel och representation i

¹¹ *En inkluderande kulturskola på egen grund* SOU 2016:69

¹² *En inkluderande kulturskola på egen grund* SOU 2016:69

¹³ *Kulturvanor*. Rapport 2016:1

musik- och kulturskola. Flera kommuner har satsat på att motverka tendensen med låg representation i områden där majoriteten av barnen har utländsk härkomst. En sådan satsning är kör- och orkesterskolan El Sistema¹⁴ som arbetar med gruppundervisning, uppsökande metoder och med att inkludera barnens familjer.

Barn från hem med sämre socioekonomiska förutsättningar deltar i lägre grad i kulturskolans verksamhet, men i högre grad i öppna verksamheter såsom fritidsgårdar, allaktivitetshus och bibliotek som erbjuder lösa aktiviteter med möjlighet att komma och gå som man vill och som sällan är avgiftsbelagda.¹⁵ Det lägre deltagandet beror inte på ett mindre intresse. Det är betydligt vanligare att unga från familjer med begränsade resurser, än unga från familjer med bättre materiella resurser, vill delta i föreningar och kulturskola, men inte gör det.¹⁶

I forskningsprojektet *Ung Livsstil* har man bland annat studerat olika bostadsområden med olika medelinkomst, så kallade låg- och högstatusområden. Inom projektet har man också studerat hur ungas föreningsliv förändrats de senaste 30 åren. Generellt kan föreningslivet beskrivas att vara i en tillbakagångsfas. 40 % av unga i åldern 13-19 år är inte med i någon förening, vilket är särskilt utmärkande för utrikes födda, nyanlända och unga med funktionsnedsättning. Det är mindre vanligt att vara med i en förening i lågstatusområden, speciellt bland tjejer.

Föreningslivet når allt färre barn och unga, särskilt gäller detta de äldre i målgruppen. Forskarna menar att förklaringen ligger i att det finns allt fler kulturaktiviteter som konkurrerar om barns och ungas tid. Även andelen unga som säger sig vara intresserade av att vara med i förening har minskat. Individualisering av kulturaktiviteter, en önskan om större frihet i utövandet och de växande nätkิจกรรมerna är några av de förklaringar som ges.¹⁷

Spela spel och kulturaktiviteter via medier

Allt spelande sjunker med stigande ålder. Men 98 % i årskurs 5 spelar mobilspel, på datorn eller på tv och hälften av dem spelar dagligdags. I gymnasiet är det bara 19 % som spelar varje dag.

Lika många flickor som pojkar spelar mobilspel men pojkar spelar oftare. Skillnaden mellan flickors och pojkars tv- och datorspelsspelande är tydlig och är en skillnad som ökar med ålder. Tidigare har flickor och pojkar haft lika stort datorinnehav, numera är det vanligare att pojkar har en egen dator. Vid sexton års ålder spelar varannan pojke mer än tre timmar/dag medan bara fem % av flickorna gör det.¹⁸

2005 var debutåldern för internetanvändning nio år. 2017 är den tre år och 69 % av alla tre-åringar har använt internet medan 5 % av alla ettåringar använder internet dagligdags. Små

¹⁴ El Sistema: <http://www.elsistema.se/>

¹⁵ *Fokus 14 – om ungas fritid och organisering*

¹⁶ Elofsson S, Blomdahl U, Lengheden L och Åkesson M, *Ungas Livsstil i låg- och högstatusområden. En studie i åldersgruppen 13-16 år. Stockholms Universitet 2014*

¹⁷ Elofsson S, Blomdahl U, Lengheden L och Åkesson M, *Ungas Livsstil i låg- och högstatusområden. En studie i åldersgruppen 13-16 år. Stockholms Universitet 2014*

¹⁸ *Unga & medier 2017*

barns tillgång till medieteknik ökar med stigande ålder och i gruppen två till fyra-åringar delar 58 % en mobil med någon i familjen. Film/tv-tittande dominerar vilket kan sägas vara en plattform för all medieanvändning ända upp till tonåren då detta avtar kraftigt.

Näst tv- och filmtittande är läsning av böcker och tidningar den medieaktivitet som barn gör mest när de är små. Detta är medievanor som grundläggs tidigt i livet. Det dagliga bokläsandet är som störst i mellan två och fem års ålder, alltså innan de kan läsa själva. Men generellt läser barnen betydligt kortare tid än vad de tittar på filmer och tv-program.¹⁹

I åldersintervallet två till fyra år spelade år 2012 43 % spel, 2014 spelade 63 % men 2016 sjönk detta till 58 %. Motsvarande minskning finns i gruppen fem till åtta år. Anledningen till minskningen, trots att tillgången till digitala verktyg blivit större, tros vara en allmän större medvetenhet om barns digitala medieanvändning vilket har resulterat i en mer restriktiv hållning hos föräldrar.²⁰

Det vanligaste man gör på nätet är att lyssna på musik och titta på kortfilmer/videoklipp, långfilm, tv-program/-serier. Över 90 % av alla årskurser uppgav att de tittat eller lyssnat minst en gång senaste halvåret. Dagligdags tittar 60 % av femte- och åttondeklassarna och 70 % av gymnasisterna kortfilmer/videos. Nästan 80 % av gymnasisterna lyssnade på musik varje dag medan bara 42 % av femteklassarna gjorde det. Flickor ägnar sig i högre grad åt att titta på tv-program/-serier, teater/musikaler och dans via olika medier än pojkar och pojkar tittar på gaming (via Youtube ser man filmer om hur spelare genomför vissa spel, man tittar alltså på inspelat spelande) i högre grad än flickor. Barn med föräldrar med eftergymnasial utbildning tittade i högre grad på teater/musikal än barn med föräldrar med högst gymnasial utbildning.

Att kunna delta och uttrycka sig digitalt har blivit lättare för barn och unga genom den digitala utvecklingen och mångfalden av medier och verktyg som är tillgängliga. Detta har lett till en förskjutning av uppdelningen konsument och producent och har ersatts i allt högre grad av deltagarkultur.²¹ Barns och ungas vanligaste användningsområden för mobilen brukar vara att samtala och skicka textmeddelanden. 2017 blev det dock lika vanligt att använda internet, ta bilder, lyssna på musik och använda sociala medier. Mobilen är numera lika mycket en ”fickdator” som en telefon.

Den höga tillgången till fickdatorer kan antas vara en förklaring till att 80 % av samtliga elever i *Barns och ungas kulturaktiviteter Kulturfakta 2017* uppger sig syssla med att fotografera och redigera bilder. Här är könsskillnaderna tydliga då flickor var betydligt mer aktiva, oberoende utländsk bakgrund och föräldrars utbildningslängd. I *Unga & medier 2017* bekräftas könsskillnaderna och förstärks genom att det också är flickor i högre utsträckning som skickar bilder och filmer och laddar upp dem på nätet. Flickor använder också sociala

¹⁹ *Små ungar & medier 2017*

²⁰ *Små ungar & medier 2017*

²¹ *Fokus 14 – om ungas fritid och organisering*

medier i mobilen mer än pojkar. Generellt är mobilen mer ett redskap för kommunikation för flickor medan pojkar spelar mer, oavsett åldersgrupp.²²

I *Unga & medier 2017* uppger de tillfrågade unga att de ägnar för mycket tid åt digitala medier, ju äldre de blir. Mellan 30-46 % i åldern tretton till arton år uppger att de ägnar för mycket tid åt sociala medier, internet överlag och åt mobilen. Utifrån samma frågeställning uppger de att de tillbringar för lite tid med böcker och tidningar, läxor och skolarbete, träning och sport.

Flickor är generellt mer kritiska till sin medieanvändning än vad pojkar är då ca 60 % av flickorna i årskurs nio och andra året i gymnasiet uppger att de har överdriven mobilanvändning. Motsvarande siffra för pojkarna är ca 30 %. I *Folkhälsorapport Barn och Unga i Skåne* (2016) ser man ett samband mellan överdriven mobilanvändning och stress i vardagen, för både flickor och pojkar, i alla årskurser. Sambandet kan tolkas som att överdriven mobilanvändning leder till stress, men även som att stress leder till överdriven mobilanvändning.

Läsning och bibliotek

I den allmänna debatten framförs ibland tanken att de digitala medierna tränger undan den traditionella läsningen av böcker och tidningar. Medieanvändningsstudier visar dock att barn i tretton- till sextonsåldern inte låter andra medier konkurrera ut läsning av böcker och tidningar. Detta gäller dock för de äldre, sjutton- och artonåringarna i studierna. Det som brukar benämnas ”bokslukaråldern” (åren innan tretton år) verkar efterföljas av en ”mediaslukarålder” (tretton till sexton år) där man konsumerar mycket av alla medier.²³ I årskurs fem hade 91 % läst minst en bok på fritiden under det senaste halvåret. Under samma tidsspann har lite mer än 60 % i årskurs åtta och andra året i gymnasiet läst en bok med prioritet på skönlitteratur, framför faktalitteratur. Att läsa tidning var vanligast i gymnasiet där ca 70 % läst dagstidning det senaste halvåret. För årskurs fem var det lite mindre än 50 % och för årskurs åtta, lite mer än hälften.

Den vanligaste anledningen att besöka ett bibliotek var för att låna böcker och för att läsa vilket 63 % av årskurs fem, 44 % för årskurs åtta och 47 % för andra året i gymnasiet, gjorde. Yngre barn lånar, läser och använder dator främst medan de äldre barnen lånar och är där för att studera och få studiero.

Biblioteksstatistik påvisar ett samband mellan mer personal och högre utlåning bland barn och unga. Antal årsverk som rör barn och unga på landets bibliotek har ökat med 5 % och utgör därmed 25 % av alla rapporterade årsverken. Utlåningsgraden av barn- och ungdomslitteraturen är hög men den faktiska utlåningen har sjunkit, vilket ligger i linje med den allmänna nedgången av fysiska utlån. Totalt finns 68 % av barn- och ungdomsbeståndet på folkbiblioteken och det är också folkbiblioteken som har den högsta utlåningen.

²² *Unga & medier 2017*

²³ *Unga & medier 2017*

Bibliotekens närhet till barn och unga och deras öppettider, anpassade till ungas behov, lyfts fram som viktiga förutsättningar för att målgruppen ska kunna ta del av utbudet.²⁴

Flickor läser och besöker bibliotek mer än pojkar och det finns en tydlig koppling till föräldrarnas utbildning för både biblioteksbesök och läsning. Barn med föräldrar med högre utbildning besökte oftare bibliotek och läste mer böcker och tidningar. Barn och unga med utländsk härkomst besökte biblioteken i högre utsträckning än barn och unga med svensk bakgrund, speciellt tydligt är det bland gymnasisterna.

Motiv och hinder

Barn och unga genomför kulturaktiviteter för att det är kul, att de vill göra något tillsammans med andra och för att få möjligheten att lära sig något nytt. Årskurs fem som har högst värde för besöksaktiviteter och eget skapande, visar här lägre värde än de två äldre åldersgrupperna. En förklaring kan vara att äldre barn kan antas välja aktiviteter och utförande själv, i högre utsträckning än femteklassarna. Samtidigt är det 42 % av åttorna, 45 % av gymnasisterna och 36 % av femteklassarna som uppger att de inte kunde delta i kulturaktiviteter i den utsträckningen som de önskar. Se diagram nedan.

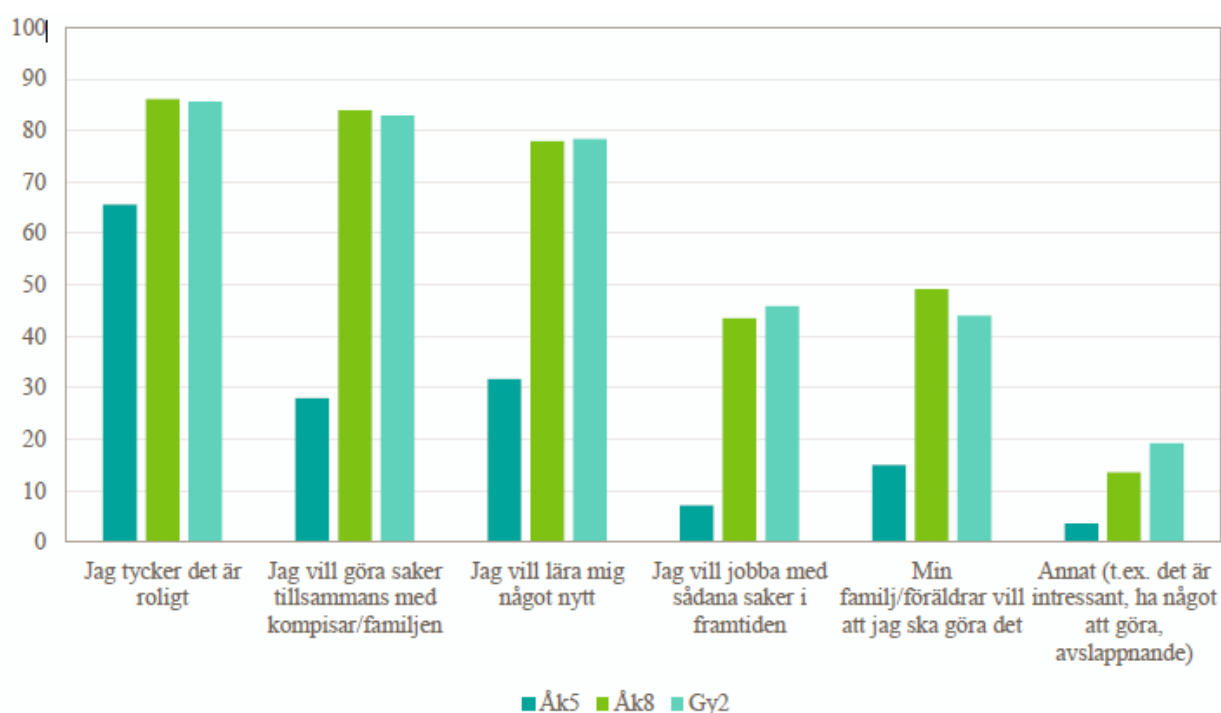

BILD: Diagrammet från *Barns och unga kulturaktiviteter Kulturfakta 2017:5* visar anledningar till att hålla på med kulturaktiviteter på fritiden. Andelen som instämmer i respektive årskurs, i procent.

Det främsta hindret för att delta i kulturaktiviteter i önskad utsträckning är tidsbrist. De äldre åldersgrupper uppger i ungefär lika hög grad att de har tidsbrist, som att de gör kulturaktiviteter för att det är kul. Det är också de äldre åldersgrupperna som menar att höga kostnader är ett hinder, att aktiviteterna ligger för långt bort och är svåra att ta sig till. I takt

²⁴ Rapport Bibliotek 2017

med kulturlivet ”barnifieras” ökar också ”individualiseringen”. Utifrån att man prövar och avslutar allt fler aktiviteter tidigt under barndomen, skapar unga ett individuellt intresse och utövande. Detta leder i sin tur till en ”differentiering” av kulturlivet, alltså ett kulturliv med allt fler stilar, uttryck och möjligheter.²⁵ Se diagram nedan.

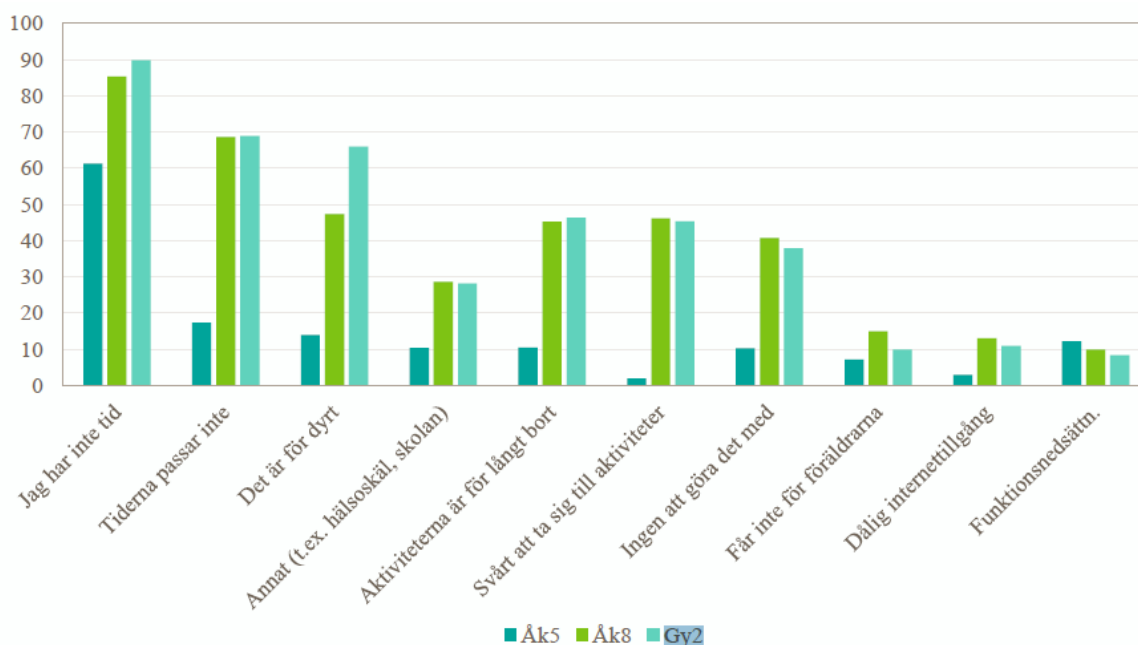

BILD: Diagrammet från *Barns och unga kulturaktiviteter Kulturfakta 2017:5* visar upplevda hinder för att ägna sig åt kulturaktiviteter på fritiden, under det senaste halvåret. Andelen som uppgett olika hinder i respektive årskurs, i procent

Flera studier och utredningar pekar på att barns och ungas familjekontext är avgörande för vilken utsträckning barn och unga tar del av kultur²⁶. Föräldrarnas utbildningslängd har en genomgående stor påverkan på barns och ungas kulturaktiviteter men även socioekonomiska faktorer som bostadsområden, härkomst och klass har betydelse för barns och ungas möjligheter. Deltagaravgifter i musik- och kulturskolan, föreningar och studieförbunden blir hinder för barn och unga i familjer med begränsade materiella resurser²⁷

Även köer till musik- och kulturskolan är ett hinder. Ca 40-50 000 barn stod under 2016 i kö för en plats på musik- och kulturskolan²⁸. Geografiska avstånd är också ett hinder för barn och unga som inte växer upp i tätort eller i tätortsnära kommuner och därför har behov av transport. Skolskjuts omfattar inte fritidsaktiviteter och föräldrars skiftande kännedom om

²⁵ Forsknings- och utvärderingsprojektet *Ung livsstil* vid Stockholm Universitet startades 1984 gemensamt av ett antal kommuner och Stockholms universitet och genomför återkommande undersökningar av barns och ungas fritidsvanor. *Ung Livsstil* använder bland annat begreppen differentiering, barnifiering, individualisering som utgångspunkter för att beskriva barns och ungas kulturutövande. <http://www.stockholm.se/idrott/forskning>

²⁶ *En inkluderande kulturskola på egen grund 2016:69, Fokus 14 – om ungas fritid och organisering*. Elofsson S, Blomdahl U, Lengheden L och Åkesson M, *Ungas Livsstil i låg- och högstatusområden. En studie i åldersgruppen 13-16 år*. Stockholms stad och Stockholms Universitet 2014

²⁷ Elofsson S, Blomdahl U, Lengheden L och Åkesson M, *Ungas Livsstil i låg- och högstatusområden. En studie i åldersgruppen 13-16 år*. Stockholms stad och Stockholms Universitet 2014

²⁸ *En inkluderande kulturskola på egen grund 2016:69*

utbudet för barn och unga och långa resor blir höga trösklar för landsortsboende barn och unga.²⁹

Överlag är barn och unga med funktionshinder mindre aktiva på sin fritid än andra barn³⁰. De är i ännu större omfattning beroende av föräldrarnas tid, ork och engagemang, för att kunna delta i kulturaktiviteter.

Bidrag som verktyg

Verksamhetsbidrag, utvecklingsbidrag och särskilda utvecklingsmedel är kulturnämndens viktigaste verktyg för att stödja kultur för barn och unga i Skåne. Krav på aktiviteter för och med barn och unga anges i villkor för verksamhetsbidrag och barn och unga anges vara en kulturpolitisk prioriterad målgrupp för utvecklingsbidragen. Av de olika återkommande riktade projektbidragen är det främst projektmedel barn och unga som rör målgruppen.

Barn och unga som prioriterad målgrupp inom kulturpolitiken har beskrivits på olika sätt i kulturnämndens verksamhetsplaner och budget under kulturplaneperioden. Efter översynen av villkor för verksamhetsbidrag under 2017 ändrades skrivningarna. I budget för 2018, under gemensamma villkor, anges barn och unga att vara en ”kulturpolitiskt prioriterad målgrupp”³¹, till skillnad från 2017:s budgetversion där barn och unga anges vara ”särskild målgrupp”³². 2016 anges i beskrivningen av verksamhetsbidragen att ”Barn och unga, etnisk och kulturell mångfald, jämställdhet samt tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning ska vara prioriterade utvecklingsområden för mottagarna av verksamhetsbidrag”³³.

Verksamheternas särskilda villkor för 2018 har något mindre än hälften av mottagarna barn och unga, alternativt pedagogik, specificerat i sina villkor, vilket är en minskning från föregående år. Många bidragsmottagare har för verksamhetsåret 2018 istället formuleringen ”en så bred och mångfacetterad publik som möjligt”. Detta gäller främst scenkonst-institutionerna medan alla de sjutton kulturarvsaktörerna fortfarande har barn och unga som specificerad målgrupp i sina villkor.

Om man istället tar fasta på vad de 82 mottagarna av verksamhetsbidrag och pågående utvecklingsbidrag faktiskt gör, har ca 72 % av dem verksamhet för barn och unga. Skattningen är baserad på bidragsmottagarnas redovisning för 2017.

Verksamhetsbidrag och kulturdatabasen

Varje år i mars redovisar 82 mottagare av verksamhetsbidrag och pågående utvecklingsbidrag det föregående årets bidrag, via Kulturdatabasen (KDB). Via KDB:s rapportverktyg kan man

²⁹ En inkluderande kulturskola på egen grund 2016:69

³⁰ En inkluderande kulturskola på egen grund 2016:69

³¹ Kulturnämndens verksamhetsplan och budget 2018

³² Kulturnämndens verksamhetsplan och budget 2017

³³ Verksamhetsplan och Budget för Region Skånes kulturnämnd 2016

få utfallsrapport för 0-18-åringarna i de olika konst- och kulturområdena (teater, musik, dans, museer, slöjd, arkiv, regional biblioteksverksamhet och film).

KDB möjliggör redovisning av flera åldersgrupper inom spannet 0-25 år, men det är endast obligatoriskt att redovisa 0-18 år, vilket är den grupp KDB:s utfallsrapport utgår från. Ca 25 % av besökarna/publiken har under 2017 varit i åldern 0-18 år. Tidigare år har siffran pendlat mellan 22 och 27 %. 2017 var ca 22 % av Skånes befolkning 0-18 år.

Systemet innebär dock en viss dubbelräkning då olika bidragsmottagare räknar och rapporterar samma barn och unga. Många besöksuppgifter är dessutom höftade siffror då verksamheterna har svårt att ange exakt antal barn och unga. Utfallsrapporten i KDB bör således inte användas mer än som en slags avvikelseindikator.

Utvecklingsbidrag

Kulturnämnden utlyser årligen sökbara bidrag. De projekt som beviljas utvecklingsbidrag ska främja utveckling enligt de mål och värderingar som kommer till uttryck i *Regional kulturplan för Skåne 2016-2019*. En översyn av villkoren för utvecklingsbidragen genomfördes 2016 och ledde till nya bedömningskriterier med utgångspunkt i regionalt mervärde, samverkan, målgrupper och genomförande. Barn och unga och nationella minoriteter är kulturpolitiskt prioriterade målgrupper i kulturplanen.

Utifrån att antalet ansökningar som rör barn och unga var många och svåra att gradera, infördes 2011 en sortering utifrån graden av delaktighet: kultur för, med och av barn och unga.

Merparten av ansökningar har ett för- och medperspektiv. Ett av-perspektiv i sammanhanget innebär ofta amatörkultur vilket regionala medel inte stödjer. En ansökan med av-perspektiv måste därför kombineras med de andra perspektiven. Begreppen kultur för, med och av barn och unga kan ta sig skilda uttryck och former i de olika konst- och kulturformerna och är något som bör diskuteras återkommande, dels utifrån behov av fler och nya metoder och modeller för barns och ungas delaktighet, dels utifrån att områdena har olika möjligheter att hantera det.

I *Rapport av utvecklingsbidragen 2010-2013, utfall barn och unga* framstod av projekten där professionella kulturaktörer många gånger arbetade med en begränsad grupp unga och unga vuxna, som väldigt betydelsefulla för de unga medverkande.

Varje år rapporteras utvecklingsbidragens utfall, vilket innebär en avstämning av vilka och i vilken utsträckning de olika konst- och kulturområden berörs. Även en bild utifrån nämndens prioriteringar brukar redogöras för, såsom jämställdhet, mångfald och tillgänglighet. I rapporten för 2016 anges barn och unga vara en prioriterad målgrupp i de ansökningar som beviljades och att hälften av projekten innebar att målgruppen skulle bli engagerad i projekten.

Rapport för utvecklingsbidrag för 2017 kommer att färdigställas under hösten 2018.

Särskilda medel för barn- och ungaområdet

Under planperioden har särskilda satsningar riktats till barn- och ungaområdet årligen. Dessa medel har inte styrts av en specifik handlingsplan för området utan verkar utifrån *Regional kulturplan för Skåne 2016-2019*, vilken lämnar tämligen vida ramar.

Under 2015 avsatte kulturnämnden 1 300 000 kronor för särskilda satsningar för kulturutveckling barn och unga utifrån utlysning av ett Ung kraft-bidrag med en pott på 1 000 000 kronor samt en följeforskning av Ung kraft-projekt med 300 000 kronor. De fem beviljade projekten (1 120 000 kronor) igångsattes i januari 2016 och en forskare vid Lunds universitet sammanfattade sina slutsatser i en rapport, *Ung kraft – ungas och ungas vuxnas deltagande i kulturella institutioner*, som presenterades för kulturnämnden under våren 2017.

2016 kom potten barn och unga att förstärka en särskild satsning på kultur som verktyg för integration, efter beslut vid kulturnämndens sammanträde i juni 2016. Inom ramen för två utlysningar som riktades till det ”professionella kulturlivets organisationer för insatser riktade till asylsökande och nyanlända barn och unga”, samt till ”kommuner i samverkan som med hjälp av konst och kultur vill stärka integrationsprocesser”, kom åtta projekt att beviljas med 1 695 000 kronor. Lite mindre än hälften av dessa var särskilda projektmedel barn och unga men alla åtta projekt kom att ha fokus på målgruppen³⁴.

Utifrån rekommendationerna i forskarens rapport genomfördes en ny utlysning av Ung kraft-medel under hösten 2017. Projektmedel för barn och unga på 600 000 kronor förstärktes med ytterligare 600 000 kronor, genom omdisponering av medel. Tre aktörer beviljades 1 125 000 kronor för att arbeta med ung delaktighet i två år³⁵. Under våren 2018 utlystes Ung kraft igen, varpå två verksamheter kom att dela på 760 000 kronor. Dessa två projekt ska också verka i två år. Nästa steg i Ung kraft-satsningen handlar om erfarenhetsdelning och kunskapsdelning med kulturlivet och intresserade kommuner.

Ung kraft kan ses som ett sätt att främja kultur för, med och av unga, då bidragets syfte är att sätta fokus på ungas och ungas vuxnas kulturutövande, att stimulera kulturaktörernas arbete med åldersgruppen och att främja utbud och verksamhet som är angelägen och relevant för målgruppen.

Olika riktade bidrag

Under planperioden 2016-2019 har en rad andra återkommande bidrag utlysts som har berört barn och unga, i olika grader. Det finns ingen övergripande sammanställning eller analys av nämndens olika och återkommande bidrags betydelse för barn och unga, när det gäller medel för Digital utveckling, Biblioteksutveckling, Kultur i vården, Internationell residensutveckling, Kulturarvsutveckling, Nationella minoriteter och Särskilda projektmedel

³⁴ Redovisning av kulturnämndens särskilda satsning på kultur som verktyg för integration

³⁵ Rapporten *Ung Kraft – ungas och ungas vuxnas deltagande i kulturella institutioner*, av Magnus Karlsson, Sociologiska institutionen vid Lunds universitet 2017, påpekar bland annat betydelsen av att få arbeta längre än ett år för att hinna prova modeller för ung delaktighet och implementera dem, i verksamheten.

för barn och unga. Det är endast antalet projekt som berör barn och unga som tas upp i den här rapporten, inte beviljade summor eller grad av delaktighet.

Riktlinjerna för bidragen Biblioteksutveckling, Kultur i vården samt Nationella minoriteter anger barn och unga som specificerad målgrupp. För övriga uppges bidraget verka i enlighet med *Regional kulturplan för Skåne 2016-2019* och *Den regionala utvecklingsstrategin – Det öppna Skåne 2030*

Inom Biblioteksutvecklingsområdet har 145 projekt fått stöd under perioden 2012-2016, sjutton av dem har haft målgruppen barn och unga i fokus. Under 2016-2017 beviljades nitton projekt inom Nationella minoriteter varav fem avsåg att främja barns och ungas möjlighet att bevara och utveckla sina minoritetsspråk och/eller sin kultur. Av Kultur i vårdens elva bidrag under tidsperioden, hade fyra fokus på barn- och ungdomssjukvården. Dessa tre bidragsformer har haft mellan 12-36 % av sina projekt riktade till barn och unga under 2016-2017.

Av 2015-2016:s bidrag till Internationell residensutveckling hade 36 % betydelse för barn och unga, genom utbudet genererat i projekten. Motsvarande för Digital utveckling är 43 %. Barn och unga är här inte primärmålgruppen utan en del av projektens större målgrupp. Ibland är barn och unga indirekt berörda av bidragen, såsom bidraget för Kulturarvsutveckling där 36 % av projekten har varit fortbildningsinsatser för kulturpedagoger eller kvalitetshöjning av pedagogiska program.

Bidrag som inte har barn och unga som utpekad målgrupp har de senaste två åren, således haft ett större barn- och unga utfall än de bidrag där målgruppen faktiskt varit utpekad. Siffran är dock missvisande då den första gruppen bara räknat de projekt som endast har barn och unga som målgrupp. Man har alltså inte räknat med de projekt som genererat utbud till barn och unga, som andra hands-målgrupp. Speciellt gäller detta biblioteksutvecklingsområdet där många projekt ofta har en bredare målgrupp som inbegriper barn och unga, också.

Kulturlivets infrastruktur och barn och unga

”Barn och unga” är ett otydligt begrepp för ett av livet mest omvälvande perioder då det avser de första 25 åren i en människans liv. Det är en bred utvecklingsperiod som inbegriper det lilla barnets allomfattande behov av stöd men också rättigheter till den unga vuxna människans självvalda kulturkonsumtion och val av utbildning, yrke och bostadsort.

För många människor grundläggs levnadsvanor just under ungdomstiden. Föräldrarnas utbildningslängd är avgörande för barnets möte med konst och kultur men även aspekter som val av bostadsområden och skola har betydelse. Social härkomst, utbildning, uppnådd klass och inkomst är utslagsgivande trots att barn och unga upp till 18 år inbegrips av FN:s barnkonvention som med artikel 31 påpekar barnets rätt till vila, fritid och lek anpassad till barnets ålder samt att fritt få delta i det kulturella och konstnärliga livet. Socioekonomiska

faktorer spelar stor roll för barns och ungas möten med konst och kultur, speciellt vad gäller traditionell kultur såsom teater, konstutställning, klassisk konsert/opera och läsa bok.³⁶

Unga i socioekonomiskt utsatta områden deltar i lägre utsträckning i föreningar och kulturskolan, det vill säga sammanhang där man binder upp sig för en period och betalar avgift. Dessa unga besöker hellre öppna verksamheter såsom ungdomsgårdar eller bibliotek. Unga från familjer med mindre resurser än övriga medverkar även i lägre grad i idrottsföreningar och kulturskola. Detta gäller även unga med utländsk bakgrund och utrikes födda.³⁷

Merparten av den kultur som barn och unga möter är kommunal³⁸. Geografisk närhet är betydelsefullt ju yngre barnet är och att bemöta ett litet barn är en specialkompetens, som bland annat finns på folkbibliotek men även hos fria teater-, dans- och musikgrupper som turnerar i Skåne. Både förskolan och skolan är praktiska, demokratiska kanaler och plattformar för förskolebarns och elevers möte med konst och kultur, då alla barn finns där, oavsett bakgrund och förutsättningar.

Skolans uppdrag att arbeta med estetik, kultur och skapande handlar både om att se till att alla elever får kännedom om samhällets kulturutbud och om att använda estetiska uttryckssätt och skapande arbetssätt som en del av den reguljära undervisningen. Det handlar också om att ge eleverna upplevelser, möjligheter till eget skapande, olika ingångar till kunskap och förståelse och att anpassa undervisningen utifrån varje elevs erfarenheter, intressen, tankar och behov.³⁹ Det statliga bidraget Skapande skola bidrar till att ca 70 % av alla grundskoleelever i Skåne varje läsår möter professionell konst och kultur via skolan. 22 av 33 kommuner i Skåne har idag en kulturgaranti som innebär att kommunen garanterar en upplevelse eller möte med konst och kultur utifrån en plan som följer årskurserna i skolan. Många kommuner inkluderar även vissa åldersgrupper i förskolan i kulturgarantin.

Den kommunala kultur- och musikskolan, studieförbund och föreningsliv är viktiga plattformar under uppväxten. Kultur- och musikskolorna är en frivillig kommunal verksamhet som finns representerad i alla kommuner i Skåne. Deras kompetens och utbud är anpassad till barns och ungas utveckling och behov men utredningen *En inkluderande kulturskola på egen grund SOU 2016:69* påvisar bland annat behov av utveckling utifrån vad barn och unga är intresserade av och betydelsen av att kulturskolan bör bli en angelägenhet för fler barn och unga. Möjligheterna att ta del av dessa verksamheter och deras utbud, är bland annat beroende av var barn och unga bor.

Större kommuner kan ofta erbjuda ett bredare kulturutbud än vad en mindre kommuner kan. Många västskånska kommuner som har större befolkning, fler arbetsplatser och

³⁶ *Kulturanalys 2018. En lägesrapport i relation till de kulturpolitiska målen. Rapport 2018:1*
http://kulturanalys.se/wp-content/uploads/2018/02/Kulturanalys_2018.pdf

³⁷ *Fokus 14 – om ungas fritid och organisering*

³⁸ *Barns och ungas kultur Kulturen i siffror 2010:1* Barn tar främst del av verksamhet i kommunal regi (ekonomisk aspekt) men de är också beroende av geografisk närhet

³⁹ *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*

kulturinstitutioner kan erbjuda fler möten med kultur, än till exempel vissa östskånska kommuner som har andra förutsättningar, bland annat färre kulturinstitutioner. Växande individer utvecklar ofta med stigande ålder mer specialiserade intressen och har behov av vidare utbildning eller utveckling inom sitt område. Skillnaderna i utbudet och de olika möjligheterna mellan stad och landsbygd blir därför tydligare under ungdomsåren.

När unga lämnar grundskolan tappar många av dem det vardagliga mötet med konst och kultur, eftersom gymnasiet oftast inte inbegrips av de kommunala kulturgarantierna. Idag kan man på vissa gymnasieskolor och program välja estetiska tillval, men det är bara Estetiskt program som har estetiska ämnen som grundutbud. Någon statlig bidragsmotsvarighet till Skapande skola till gymnasiet, finns inte.

Det är den enskilde unga människans eget ansvar och drivkraft som avgör möten med kultur och eget utövande. Enligt *Region Skånes kulturvaneundersökning 2016* är åldersgruppen 16-29 år den mest kulturaktiva gruppen, genom eget skapande med digitala verktyg eller deltagande i kurser och cirklar. Den digitala utvecklingen och tekniska plattformar har inneburit många nya möjligheter till både konsumtion och produktion av kultur, för unga.

Kulturlivets infrastruktur och utvecklingstrappa

Utifrån barnets horisont är utbudet i barnets närmiljö av stor betydelse. Kommunala verksamheters utbud och studieförbunds kurser utgör betydelsefulla ”trappsteg” för barnet. Trappstegen kan betraktas som olika nivåer inom varje konst- och kulturområde, som matchar det enskilda barnets behov och intressen. Tillsammans bygger stegen en ”utvecklingstrappa”. En väl utbyggd utvecklingstrappa erbjuder allt mer avancerade trappsteg och möten, i takt med att barnet blir äldre, förfinar sina intressen och utvecklas. Det är därför av vikt att det finns en bredd i utbudet som barn och unga kan ta del av tidigt i livet och att det finns en möjlighet att fortsätta att ägna sig åt detta, utan att behöva specialiseras, också.

Skolans kulturuppdrag samspelar med det statliga bidraget Skapande skola, de kommunala kulturgarantierna samt de regionala scenkonstsubventionerna. Genom skolans uppdrag och dessa stöd kan kulturinstitutioner och organisationer med regionala bidrag och uppdrag samarbeta med skolan. Barns och ungas fritid innebär också möte med det organiserade kulturlivet via fritidsgårdar, fritidsverksamhet och kommunernas allmänna kulturprogram och lovaktiviteter. Musik- och kulturskolans, studieförbundens och föreningarnas verksamhet är betydelsefulla för barns fria tid och deras egna val av aktiviteter. Men för att barnet ska kunna delta, måste någon i barnets närmiljö känna till att möjligheterna finns. Verksamheterna är ofta avgiftsbelagda, vilket kan vara en tröskel för barn och unga.

Alla konst- och kulturområden (litteratur, film, teater, musik, dans och nycirkus, kulturarv, bibliotek, folkbildning och bild och form) har olika infrastruktur och förutsättningar/utvecklingstrappa för att kunna samspela med skolan, med kommunerna och enskilda barn och unga.

Områdenas olika infrastruktur är delvis beroende av vilka typer av - och antalet - aktörer inom området. Har området en främjandeorganisation finns ofta möjligheter att samordna och förmedla utbud gentemot skola och kommuner på ett effektivt sätt. Är aktörerna geografiskt

utspridda eller har i uppdrag att turnera, ökar barns och ungas möjlighet att ta del av utbudet. Även återkommande och etablerade utbudsdagar och festivaler/konferenser är betydelsefulla för infrastrukturen. De sex stora konst- och kulturfestivaler för barn- och ungaområdet⁴⁰ i Skåne spelar en viktig roll för infrastrukturen.

Scenkonsten i Skåne har regionala subventioner och stora organisationer som ansvarar för viss samordning, förmedling och driver utvecklingsfrågor och samarbetsprojekt med universitetsaktörer samt arrangerar konferenser och festivaler för barn- och ungaområdet. Andra områden, som litteratur, har begränsat antal aktörer, inget subventionssystem eller utbudsdagar men har centrumbildningar som kan förmedla författare till skolan, biblioteken och folkbildningen. Kulturarvsområdet har inga subventioner, festivaler eller utbudsdagar men har många och geografiskt spridda aktörer där alla har pedagogisk personal samt starka branschsamarbeten för att utveckla pedagogik och metoder för att nå fler barn och unga.

Scenkonst och musik

Skåne har en utvecklad infrastruktur på teater-, dans- och musikområdet med institutioner, fria grupper, enskilda kulturskapare och arrangörer vilket har betydelse för barns och ungas möjligheter att ta del av konstområdena. Sedan Skapande skola-bidraget startade 2008 har teaterföreställningar/ teater med elever legat i topp på skolorna. Musik med elever/musikföreställningar tillsammans med musikdramatikföreställning/musikdramatik med elever har de senaste åren legat högt, medan dans ligger i den undre halvan på Skapande skolas tio-i-topp-lista för 2016⁴¹. Detta återspeglar områdenas infrastruktur och resurser.

Alla de sju stora musik- och scenkonstinstitutionerna har aktiviteter och utbud för barn och unga och tillsammans med de fria grupperna, får barn och unga i hela Skåne möjlighet att ta del av professionell scenkonst. Under 2017 besökte bland annat Malmö Opera 27 kommuner, Månteatern tolv och Teater 23 arten kommuner.

Malmö Live Konserthus AB (Malmö Live) har fortsatt sitt Ung kraft-arbete (utifrån projekt 2016) genom ungdomsnätverket 040Live som består av en koordinator och ett 15-talet ungdomar mellan 15-26 år. Nätverket bestämmer och påverkar innehåll för den egna åldersgruppen och genomför olika arrangemang för nya målgrupper. Malmö Live samarbetar bland annat med Malmö kulturskolas El Sistema, Musikhögskolan och har ett etablerat och brett Skapande skola-utbud, helgprogram för familjer och musikkollo för barn och unga under sommaren.

Musik i Syd är en betydelsefull aktör för musik för, med och av barn och unga samt skolor i Skåne. Deras utbud har god geografisk spridning, med konserter och aktiviteter i samtliga 33 kommuner under 2017. Barn och unga är prioriterade och ca hälften av konserterna har varit riktade till målgruppen.

⁴⁰ Film: BUFF, Pixel Skånes Filmfestival. Bild och form: Bästa Biennalen. Dans: SALTO! Scenkonst: BIBU. Litteratur och serier: Litteralund

⁴¹ *Sammanställning Skapande skola redovisningar från de skolhuvudmän som beviljades bidrag 2016* (2017) Rapport från Bättra, beställd av Statens kulturråd.

UNGA Musik i Syd är Musik i Syds barn- och ungaverksamhet som samlar och producerar musik för bland annat förskolor och skolor. Detta förmedlas via en katalog med subventionerat utbud och utbudsdagar gentemot skolan. Med UNGA:s Utvecklingscentrum tar man fram nya metoder och modeller som ska främja barns och ungas möten med musik. Man arbetar specifikt gentemot olika åldersgrupper och med viss tematik, såsom små barn och hur jämställdhet ser ut i utbudet som möter den unga publiken. De bedriver även forskningssamarbeten, erbjuder föreläsningsserier och konferenser inom barn och unga-området, årligen.

Under 2017 har särskild vikt lagts vid ungas delaktighet, genom referenselevgruppen Musikrådet⁴² och Kulturcrew. Kulturcrew är en satsning på att utbilda unga arrangörer i och utanför skolan, ett projekt som genomförs tillsammans Skånes kommuner och Riksteatern Skåne⁴³. Med stöd av regionala samverkansmedel finns Kulturcrew 2018 i tretton av Skånes 33 kommuner och i tre delregioner i Skåne.

Det finns tre organisationer med verksamhetsbidrag från Region Skåne som arbetar med dans för och med målgruppen barn och unga. Skånes Dansteater arbetar brett med publikutveckling inom sin dialogverksamhet. Bland de aktiviteter som främst riktar sig till målgruppen kan nämnas dansklubben SWOP⁴⁴, en förlängning av ett Ung kraft-arbete, och koreografitävlingen Skapa Dans⁴⁵ som riktar sig till personer mellan 16-25 år där Skånes Dansteater tillsammans med Riksteatern Skåne arrangerar den skånska deltävlingen. Dansstationen har en tre-delad verksamhet där två av delarna, Turnékompaniet med egna produktioner samt Salto!-festivalen⁴⁶, specifikt riktar sig till barn och unga. Under 2017 var lite över hälften av Dansstationens publik under 26 år och nästan 60 % av deras föreställningar var skol- eller familjeföreställningar. Den tredje verksamheten på dansområdet är det turnerande danskompaniet Memory Wax som i huvudsak producerar och presenterar föreställningar för målgruppen. De tre verksamheterna kompletterar varandra väl. Flera av kommunernas kulturskolor erbjuder dans och där är flickor i klar majoritet bland deltagarna.⁴⁷

Nycirkus är en konstform under stark utveckling i Skåne och under 2018 kommer Kulturförvaltningen att göra en kartläggning av området. Syftet är att skaffa ett kunskapsunderlag om hur Region Skåne på sikt ska kunna stödja utvecklingen av området. Idag finns det ingen nycirkusaktör som får verksamhetsbidrag från Region Skåne men det finns som kurs på flera kulturskolor i Skåne. 2015 beviljade Region Skåne medel till ett samarbete mellan flera kommuners musik- och kulturskolor som arbetade med nycirkus som integrationsverktyg för nyanlända barn och unga.

Inom området övrig scenkonst finns organisationer som arbetar fokuserat på barn och unga, såsom Clownronden och Drömmarnas hus. Clownronden möter ca 5000 sjuka barn och unga

⁴² Musikrådet <https://www.musikisyd.se/utvecklingscentrum/musikradet/>

⁴³ <https://www.musikisyd.se/utvecklingscentrum/kulturcrew/> och <http://skane.riksteatern.se/kulturcrew>

⁴⁴ SWOP <https://www.skandesdansteater.se/sv/workshop-young-people-free/swop-dance-club>

⁴⁵ Skapa dans <https://www.skandesdansteater.se/sv/article/skapa-dans>

⁴⁶ SALTO! <http://dansstationen.nu/sv/salto/>

⁴⁷ *En inkluderande kulturskola på egen grund SOU 2016:69*

årligen samt deras anhöriga och sjukvårdspersonal på sjukhusen i Kristianstad, Helsingborg, Ystad, Landskrona, Malmö och Lund. Drömmarnas hus verkade under 2017 i 85 skolor i 25 kommuner.

Riksteatern Skåne och Teatercentrum Syd är båda betydelsefulla förmedlare och arrangörer av mötesplatser för scenkonst barn och unga.

Scenkonstsubventioner

Region Skåne subventionerar professionella föreställningar inom teater, dans och nycirkus för förskolan, grundskolan och gymnasieskolan. Även resor till och från scenkonstarrangemang kan subventioneras. Via riktlinjer till Riksteatern Skåne erbjuds kommunerna årligen en summa baserat på föregående års antal barn och unga i åldern 2-15 år i kommunen. Subventionen är 50 % av kostnaden för en scenkonstproduktion och kommunen möter med lika stor del som Region Skåne avsätter. En förutsättning för att erhålla subvention är att scenkonstproducenten har kommunalt, regionalt eller statligt stöd.

Ca 2,3 miljoner kronor fördelas årligen i scenkonstsubventioner till ca 30 kommuner i Skåne. 2017 tog nästan 37 000 barn och unga i 27 kommuner del av subventionerna som ofta samspelar med kommunernas kulturgarantier. Det är ett antal återkommande kommuner (Bjuv, Klippan och Staffanstorps) som inte tar del av scenkonstsubventionerna och det är ungefär samma kommuner, med några få undantag, som inte heller söker det statliga bidraget Skapande skola eller har en kommunal kulturgaranti. Sammantaget speglar detta kommunernas prioriteringar vad gäller resurssättning av kultursamordning för barn- och ungaområdet inom kommunen.

Region Skåne subventionerar professionella dansföreställningar i förskolan till och med gymnasieskolan, via ungdomsdansfestivalen Salto! i Dansstationens regi. Festivalen består av ett nätverk av dansarrangörer i Skåne och är en förmedlande verksamhet. Uppåt 15 000 barn och unga i ett tjugotal kommuner ser varje år en dansföreställning, främst via skolan⁴⁸.

Utbudsdagar för scenkonst och musik

Sedan många år arrangerar Riksteatern Skåne regionala scenkonstutbudsdagar med fokus på teater, dans och nycirkus för barn och unga. Dessa är en viktig del av konstområdets infrastruktur och har stor betydelse för kommunerna och skolorna. Utbudsdagarna består av tre dagar med olika åldersgrupper i fokus. Konceptet är ett väletablerat och ett smidigt sätt för arrangörer, kultursamordnare och enskilda lärare och elever för att se många produktioner. Bland annat har Kulturcrew-elever varit med under dagarna för att påverka vilka scenkonstuppsättningar skolorna tar in under terminen.

Teatercentrum Syd arrangerar årligen i mars en skånsk scenkonstdag utifrån sina medlemmars produktioner. SALTO!-festivalen har en utbudsdag för festivalens utbud i början av februari. Båda är väletablerade mötesplatser för kultursamordnare och skola.

⁴⁸ Salto! <http://dansstationen.nu/sv/salto/>

Musik i Syds utbudsdagar är lika etablerade som de övriga och genomförs både i Kristianstad och i Malmö. De relaterar ofta till bidraget Skapande skola och är också en möjlighet för barns och ungas inflytande, via Kulturcrew-elever och Musikrådet.

Scenkonst, musik och unga

Genom att scenkonst- och musikområdet har en så utvecklad infrastruktur med en rad stora aktörer, som Musik i Syd och Riksteatern Skåne, finns också en rad insatser och sammanhang för unga och unga vuxna som vill utvecklas inom konstområdet. *Länk 2018*⁴⁹ är en nationell scenkonstfestival med unga ensembler som Riksteatern Skåne arrangerar tillsammans med bland annat Helsingborg och Malmö stadsteater. Festivalen och arbetet inför den är en möjlighet för skolor och unga ensembler att spela nyskriven dramatik och pjäser, som sätts upp i hela Sverige. *Länk* är ett samarbete mellan landets länsteatrar.

Musik i Syd har flera olika insatser för unga och unga vuxna. Ett par nationella tävlingar är *Imagine Sweden*⁵⁰ och *Ung & Lovande*⁵¹. Den senare är en tävling för unga kammarmusikensembler och den första är en möjlighet för unga att stå på professionell scen inför stor publik, oavsett genre/musikstil.

På Malmö Live/Malmö Symfoniorkester har ungdomsnätverket *040 Live*⁵² fortsatt utifrån Ung kraft-året med en anställd koordinator som satt program för målgruppen 16-25 år.

Scenkonst och festivaler

En del av infrastrukturen inom området står festivaler för. De är viktiga evenemang för att utveckla och tillgängliggöra kultur för barn och unga strategiska mötesplatser för professionella inom fältet. Dansfestivalen SALTO! är en betydelsefull del av dans barn och unga i Skåne och Bibu⁵³ är en nationell scenkonstbiennial för barn och unga vars biennial 2018 också samarbetade med Kulturcrew-elever.

Film

I genomsnitt deltar 65 % flickor och 35 % pojkar i den kommunala kulturskolan, förutom i kurserna för media/film där det deltar lite fler pojkar än flickor. Endast i kurser i digitalt skapande är pojkar i klar majoritet.⁵⁴ Nästan hälften av landets skolhuvudmän 2016 uppger att de arbetat med film med eleverna, inom Skapande skola 2016. En tredjedel uppger att de visat film/bio⁵⁵.

Barn och unga finns som ett område i handlingsplanen för rörlig bild: film, digitala spel och transmedia. Utpekade insatser har igångsatts de senaste åren och de förstärker och främjar

⁴⁹ Länk 2018 <http://skane.riksteatern.se/lank-2016>

⁵⁰ Imagine Sweden: <http://imaginesweden.se/>

⁵¹ Ung och lovande: <https://www.musikisyd.se/samarbetsprojekt/ung-lovande/>

⁵² 040 Live <https://malmolive.se/barn-unga/unga/040-live>

⁵³ Bibu <https://www.bibu.se/>

⁵⁴ *En inkluderande kulturskola på egen grund SOU 2016:69*

⁵⁵ *Sammanställning Skapande skola redovisningar från de skolhuvudmän som beviljades bidrag 2016 (2017)* Rapport från Bättra, beställd av Statens kulturråd.

utveckling av områdets infrastruktur. Bland annat har de två festivalerna BUFF och Pixel Skånes filmfestival förstärkts, men även Film i Skåne som i projektform tagit fram modeller och metoder för att arbeta med digitala spel inom skolan har fått förstärkning. Eslövs kommun har fått medel för att undersöka hållbara lokala infrastrukturer för film och rörlig bild och barn och unga i syfte att ta fram modeller för hur skolor, kulturskolor, bibliotek och lokala aktörer kan samverka med regionala resurser. Rapport från en följeforskning av projektet och kommunens erfarenheter ska spridas till kommuner och intresserade.

Bibliotek och folkbildning pekas ut som viktiga samarbetsaktörer för att verka för utveckling av film och rörlig bild med fokus på eget skapande, för barn och unga.

Film i Skåne är områdets största bidragsmottagare och arbetar bland annat med visning/spridning, talangutveckling och filmpedagogik. Med en filmkonsulent barn och unga informerar man om skolbio, möjligheter till eget skapande inom till exempelvis Skapande skola och förmedlar film- och mediapedagoger till kommuner och skolor i Skåne. Man ansvarar även för kompetensutvecklingsinsatser för pedagoger och lärare samt initierar utbudsdagar och utvecklingsprojekt med tillhörande forskningsrapporter. Film i Skåne driver en pedagogisk verksamhet i Ystad Studios Visitor Center. Filmerna i Skolbio är ett urval från Filminstitutet till förskola, grundskola och gymnasium, ofta med tillhörande filmpedagogiska handledningar. Skolbio finansieras av kommunerna, ofta via kulturförvaltningarna. Det är ovanligt att skolorna finansierar skolbio själva.

Film och festivaler

Den regionala kortfilmsfestivalen Pixel⁵⁶, i Film i Skånes regi, är en betydelsefull kugge i infrastrukturen och områdets utvecklingstrappa då det är en mötesplats och visningsfönster för såväl oetablerade som etablerade filmskapare. Pixel Junior är för alla under sexton år och tävlingsbidragen kommer från kulturskolor, skolor, filmkollon och enskilda barn och unga i hela Skåne. Under Pixel delas ett antal priser ut, bland annat olika talangpriser och Sveriges största kortfilmspris.

Lika betydelsefull är BUFF⁵⁷, Barn- och ungdomsfilmfestivalen, för området, då det är en väletablerad internationell filmfestival som har fokus på både branschen, film barn och unga och målgruppen. 2017 visades ett hundratal filmer för ca 16 000 deltagare, varav majoriteten är under arton år. För att sprida BUFF till fler har man de senaste åren utvecklat samarbete med de skånska biblioteken, där små barn nu kan se kvalitetsfilmer. Barn och unga som vårdas på sjukhus i Skåne eller i hemmet, kan ta del av filmer som visades i årets BUFF, via plattformen Buffilusk⁵⁸.

Folkets Bio ska sprida kvalitetsfilmer till skånska kommuner och har ett speciellt fokus på kvalitativa filmupplevelser för skola och enskilda barn och unga genom biografen Panora och Juniora, en klubb för unga filmälskare. Filmcentrum Syd erbjuder bland annat temadagar året

⁵⁶ Pixel Skånes filmfestival <http://www.filmiskane.se/pixel/>

⁵⁷ BUFF <http://www.buff.se/>

⁵⁸ Buffilusk: <http://www.buff.se/festival/buffilusk/>

runt med fokus på mänskliga rättigheter genom film- och samtalsseminarier, för skolan. Utbudet är kostnadsfritt för skolungdomar.

Digitala spel

Digitala spel är en kulturform som ökat i snabb takt de senaste åren och är en del av många barns och ungas vardag. Game City som är en icke vinstdrivande förening med medlemmar inom den digitala spelbranschen, har ett pågående utvecklingsbidrag för att inkludera spel i utvecklingsinsatser kring talangutveckling, storytelling och worldbuilding, oavsett plattform och konstart. Det finns behov av en kartläggning och kunskapsunderlag om spelområdet och dess behov i Skåne. Om området erkänns som kultur- och konstområde kan det få förutsättningar att bland annat utvecklas i samstämmighet med barns och ungas behov.

Bibliotek

Bibliotek är en lagstadgad verksamhet på både regional och kommunal nivå och ska vara tillgängligt för alla. Barn och unga är en prioriterad målgrupp för folkbiblioteken som finns i samtliga skånska kommuner. I Skåne finns det 154 biblioteksenheter, tio bokbussar och tio bokbilar.

Biblioteken försöker möta barn och unga tidigt i livet och ska verka läsfrämjande och erbjuda målgruppen litteratur och författarskap på deras modersmål, avvägt av ålder och behov. Kulturförvaltningen som ansvarar för regional biblioteksverksamhet, fördelar statliga och regionala bidrag till utvecklingsprojekt för folkbibliotek och ansvarar bland annat för mångspråksträffar och Bokstart.

Från och med 2018 har Statens kulturråd fördelat medel till Bokstart⁵⁹ i hela landet. Målgruppen är barn upp till tre år och de vuxna som finns i deras närhet. Syftet är att stimulera de yngsta barnens språkutveckling och läsintrasse vilket man gör genom samarbeten mellan bibliotek, barnhälsovård och förskola. Inom tre år beräknas alla kommunerna i Skåne vara igång med Bokstart, på olika sätt.

Via biblioteksutvecklingsprojekt främjas och utvecklas biblioteksverksamheten för och med barn och unga i Skåne kontinuerligt, såsom samarbeten mellan bibliotek och fritidsgårdar, läsfrämjande och ny teknik med unga, meröppet för barn och uppbyggnad av nya barn- och ungaavdelningar genom delaktighetsprocesser med målgruppen och deras familjer. Genom att arrangera återkommande mötesplatser för kunskapsdelning och erfarenhetsutbyte har många bibliotek möjlighet att ta del av utvecklingsinsatserna.

Biblioteken är i många delar av Skåne den enda lokala kulturinstitutionen och är därför en viktig samarbetspart och möjliggörare för barns och ungas möten med konst- och kultur. Genom samarbeten med t ex studieförbund, filmfestivaler, turnerande teatergrupper och föreningar blir de viktiga samhällsaktörer och arenor för kultur. Folkbibliotekens verksamhet och aktiviteter samspelar i vissa kommuner med den kommunala kulturgarantin.

⁵⁹ Bokstart: <http://www.kulturradet.se/Lasframjande/Bokstart-gammal/>

I Skåne finns också universitets- och högskolebibliotek, sjukhusbibliotek och skolbibliotek. Navet för områdets infrastruktur är den regionala biblioteksverksamheten vars fokus ligger på gemensamt lärande, forskning för utveckling och samarbete samt nätverk och dialog.

Litteratur och serier

Konstområdet litteratur och serier är relativt ny som egen utpekad konstform inom ramen för kultursamverkansmodellen. Litteratur innefattar prosa, poesi, fackprosa och dramatik. Under 2018 har *Region Skånes handlingsplan för litteratur och serier 2018-2023* tagits fram som utgår från utövare som är författare, dramatiker och serieskapare, litterära arrangemang och mötesplatser samt publik och läsare, där barn och unga är en utpekad målgrupp.

Konstformen serier är väletablerad i Skåne och har en tydligare utvecklingstrappa än litteratur men överlag har Skåne ett litteratur- och serieklimat med nätverk och centrumbildningar kring litteratur, författare och serieskapare. Många författare och serieskapare har Skåne som bas, precis som små förlag, kulturredaktioner, litterära tidskrifter och bibliotek. I två tredjedelar av kommunerna finns en bokhandel.

De tre aktörerna med regionala verksamhetsbidrag inom området är centrumbildningar vars uppdrag bland annat att förmedla författare, serieskapare samt skriv- och läsfrämjande projekt till skolor, kommuner och idéburen sektor. Drygt 40 % av alla uppdrag som Författarcentrum Syd förmedlade under 2017 vände sig till grundskolan och gymnasiet. Författarcentrum driver det nationella projektet *Jag skriver i dina ord*⁶⁰ som är en tävling för gymnasister där de utvecklar sitt eget språk och får träffa författare.

Biblioteken är viktiga för barns och ungas första möte med litteratur. Att stärka bibliotekens roll som litteraturförmedlare innebär att många barn och unga får möjlighet till konstnärliga upplevelser under sin barndom, via litteraturen.

Genom Skapande skola-bidraget där litteratur/berättande/skrivande ligger i topp 2016⁶¹, genomför elever bland annat serieworkshoppar och skrivkurser med författare. Via kulturskola och studieförbundens kurser, föreningslivets utbud och lovaktiviteter med läsande och skrivande, byggs områdets utvecklingstrappa upp. Den digitala utvecklingen har skapat nya uttryck och scener och det finns ett stort intresse bland unga för litteratur och berättelser. Via olika digitala plattformar skriver och läser unga lyrik, prosa och fanfiction.

Områdets infrastruktur för barn och unga kan stärkas genom att de existerande litteraturfestivalerna förstärks och stimuleras. Litteralund⁶² är en kommunal barn- och ungdomslitteraturfestival i Lund som förstärkts med regionala utvecklingsmedel som möjliggör att andra kommuner kan passa på och bjuda in festivalens tillresta författare och serieskapare. Andra områden som bör främjas är kulturskolornas och folkbildningens utbud

⁶⁰ Nationella projektet *Jag skriver dina ord*, <https://jagskriver.nu/> är ett interregionalt samarbete

⁶¹ *Sammanställning Skapande skola redovisningar från de skolhuvudmän som beviljades bidrag 2016* (2017) Rapport från Bättra, beställd av Statens kulturråd.

⁶² Litteralund: <https://litteralund.se/>

av litteraturpedagogik samt samarbeten mellan centrumbildningarna och deras medverkan i kommunala utbudsdagar gentemot skolan.

Bild och form

Utifrån ett målmedvetet utvecklingsarbete har bild- och formområdet vuxit strategiskt och lett till att det i Skåne finns ett rikt utbud av institutioner, konsthallar, konstmuseer, fria aktörer, gallerier, organisationer och professionella kulturskapare. Med ”Konst/bild/form med elever” som ligger högt varje år inom Skapande skola⁶³, flera folkhögskolor med konsthögskoleförberedande kurser samt universitet och högskolor i regionen, bildas en tydlig utvecklingstrappa inom området.

Ett antal stora konstinstitutioner, spridda i Skåne, har uppdrag att utveckla konstpedagogisk verksamhet med fokus på barn och unga. De har olika inriktning; Malmö Konstmuseum, Moderna Museet Malmö och Ystad konstmuseum ska betona metodutveckling inom den konstpedagogiska verksamheten och Wanås Konst ska utveckla det konstpedagogiska arbetet med särskilt fokus på barn och unga med funktionsvariationer samt olika etniskt ursprung. Wanås har sedan 2011 dubblat antal besökande barn och unga genom strategiskt målgruppsarbete, tillsammans med målgruppen.

Som ett led att stärka kopplingarna mellan design, arkitektur, form och samhällsutveckling kom Form/Design Center att 2017 bli en regional nod för arkitektur, form och design med ett tillhörande nationellt uppdrag. Från och med 2018 igångsätts en verksamhet med inriktning på gestaltad livsmiljö, hållbar utveckling för människor och miljö samt design- och arkitekturpedagogik för familj och skola.

Bland de fria aktörerna med regionalt stöd har Kivik Art Centre och Östra Skånes konstnärsgille/Tjörnedala konsthall särskilt fokus på hur barn och unga på landsbygden kan möta professionell bildkonst. ÖSKG/Tjörnedala konsthall har ett särskilt fokus på samtidskonst, ny teknik/sociala medier och virtuella mötesplatser och har under 2018-2020 Ung kraft-medel för att arbeta med ungas delaktighet och inflytande. Likaså har Skånes konstförening i Malmö har sedan 2016 har breddat sitt utbud att även inkludera verksamhet för barn och unga

Bästa Biennalen är en samtidskonstfestival för hela familjen, med fokus på barn och unga och drivs med stöd från Kulturrådet, Region Skåne och Ystads kommun genom Ystad konstmuseum. Ystad konstmuseum har ett särskilt ansvar att driva och utveckla Bästa Biennalen!⁶⁴ med ett regionalt, nationellt och internationellt fokus. Under två höstveckor genomför 50 olika arrangörer workshops och live art-happenings, visningar, föreläsningar och konstnärssamtal i hela Skåne. Arrangörerna är konstinstitutioner, kommuner och aktörer från det fria konstlivet. Varannat år genomförs konferensen *Konstförmedling i förändring* i samverkan med det Konstpedagogiska nätverket Skåne, som består av nio regionala och

⁶³ Se fotnot ovan

⁶⁴ Bästa Biennalen! <http://bastabiennalen.se/>

kommunala konstinstitutioner och aktörer. Konferenserna har olika tematik inom pedagogisk publikutveckling och riktar sig professionella inom området.

Folkbildning

Folkbildningen i Skåne består av tio studieförbund och arton folkhögskolor med god geografisk spridning som bidrar till att skapa ett varierat kulturliv i hela Skåne.

Folkbildningen är fria, självständiga aktörer som har uppdrag inom kultur, bildnings- och utbildningsverksamhet. Studieförbunden erbjuder kulturprogram och studiecirkel för trettonåringar och uppåt och är betydelsefulla för barns och ungas möjligheter lokalt. Musikverksamhet, amatörkultur och eget skapande inom alla konstområden och ungt arrangörskap samt spelkultur är återkommande utbud inom många kommuner, via studieförbunden.

Folkhögskolorna är en egen utbildningsform för vuxna med bildnings- och utbildningsmöjligheter för alla. Flera av folkhögskolorna har konstnärliga linjer som är viktiga steg i de olika konstområdenas utvecklingstrappa då de är förberedande utbildningar inför studier vid universitet och på högskolor.

Årligen tar Region Skåne fram en forskningsrapport tillsammans med folkbildningen i syfte att stärka deras roll i samhällsutvecklingen. Rapporten *Hiphop som folkbildning med implikationer på läs- och skrivfrämjande*⁶⁵ var en uppföljning av Region Skånes satsningar på läs- och skrivfrämjande gentemot studieförbunden under åren 2014-2015. Rapporten visar att de skånska studieförbundens hiphopverksamhet utvecklar pedagogiska metoder som kan bli en resurs för lärare i kommunala skolor.

Kulturarv

Barn och unga lyfts som särskild målgrupp i villkor för verksamhetsbidrag för alla sjutton kulturarvsaktörer vilket innebär att en bred palett av utbud och pedagogisk verksamhet är utspridd i Skåne, via museer, stiftelser, föreningar och kulturarvsförbund. Även Stiftelsen Uppåkra Arkeologiska Center som har ett pågående utvecklingsbidrag, erbjuder pedagogiska program och utbud, liksom Region Skånes medicinhistoriska samling som Kulturen i Lund driver på anbud.

I rapporten *Utredning gällande museer inom kulturarvsområdet 2014-2016*⁶⁶ påvisas att de elva kartlagda museerna tagit emot allt fler besökare under tidsperioden och att deras pedagogiska arbete når ut i hela regionen, med några undantag. Några kommuner i Skånes nordvästra inland och ett antal pendlingskommuner i sydvästra Skåne tar inte del av museernas verksamhet i samma utsträckning som övriga kommuner. Museernas pedagogiska verksamhet består av visningar och aktiviteter på museet samt utåtriktad verksamhet i de

⁶⁵ Söderman, Johan *Hiphop som folkbildning med implikationer på läs- och skrivfrämjande* (2016) Malmö högskola

⁶⁶ *Kartläggning och analys av museernas arbete med samverkan och förmedling* (2017) tog kulturförvaltningen fram i samarbete med en studiemedarbetare under 2017

skånska kommunerna. Det pedagogiska utbudet kostar men alla har gratis entré för barn och unga.

Rapporten påvisar också att museernas utåtriktade verksamhet möter fördelningen av hur barn och unga i Skåne bor, tämligen väl, samtidigt som skolornas efterfrågan fortsatt är hög. Trots att de flesta museer har haft en ökning av antal besökande barn och unga i sina verksamheter, visar kartläggningen att andelen besökande barn är förhållandevis låg hos drygt hälften av museerna. En slutsats är att fler pedagoger behövs i verksamheterna för att möta skolornas efterfrågan och ett allmänt ökat museianvändande. För att göra barn och unga till en hårdare prioritering har alla sjutton kulturarvsaktörer satt ett strävansmål om att 25 % av besökarna ska vara barn och unga.

Kulturarvsområdet har inga utbudsdagar eller festivaler som återkommande händelser eller mötesplatser för målgruppen och skolor. Kulturarvsaktörerna medverkar dock i samarbeten för metodutveckling och pedagogik. Det pågår också forskningssamarbeten i området tillsammans med Malmö universitet. Kulturförvaltningen är sammankallande för ett Kulturpedagogiskt nätverk (KPN), ett kulturarvskollegium och genomför regionala kulturarvsmöten, som har barn och unga som återkommande teman.

Förvaltningens övergripande arbete

Sedan 2011 har Region Skånes kulturförvaltning en tjänst med ett förvaltningsövergripande uppdrag för barn- och ungaområdet som bland annat ansvarar för särskilda projektmedel barn och unga⁶⁷. Alla utvecklare på förvaltningen ska ha ett barn- och ungaperspektiv inom sitt arbetsområde och kan vid behov få stöd i till exempel barnrättsfrågor, av utvecklare barn och unga.

Då majoriteten av den kultur barn och unga möter är kommunal⁶⁸ bevakas kommunala ansvarsfrågor som Skapande skola, kulturgarantier, kulturskola och fritidssektorn, men även statliga satsningar och aktörer inom området. I kulturnämndens delregionala mötesplatser med kommunerna, lyfter dessa återkommande frågor som rör kultur för, med och av barn och unga och i *Regional kulturplan för Skåne 2016-2019* anges att ”Regionen ska beakta särskilt små kommuner, för att stärka dem i arbetet med kulturell verksamhet till barn och unga.” Som ett led i att möta och stödja kommunerna är kulturförvaltningen sammankallande för ett nätverk med kommunala kultursamordnare barn och unga där angelägna kommunala frågor får samspela med regionala mål och perspektiv. Syftet är att främja erfarenhetsutbyte och fortbildning inom området.

Eftersom barn och unga är en målgrupp som hanteras av många samhällssektorer är det av vikt att främja samverkan över förvaltningsgränser, för att stimulera utveckling. Således är

⁶⁷ Se tidigare avsnitt *Bidrag som verktyg/Särskilda medel för barn- och ungaområdet*.

⁶⁸ *Kulturen i siffror 2018. Kort om kultur 2018:1* Barn tar främst del av kommunala verksamheter (ekonomisk aspekt) men är också beroende av geografisk närhet för att kunna ta del av utbudet, vilket förstärker behovet av lokal kultur för barn och unga

många av kultursamordnarnas mötesplatser så kallade ”armkroksmöten”, vilket ofta betyder att kultursamordnare får i uppdrag att ta med sig personal från skolan, kulturskolan, bibliotek samt fritids- och socialsektorn.

De senaste årens statliga satsningar på barns och ungas fritid och kulturskolan har bland annat inneburit att nätverket för kulturskolechefer i Skåne har blivit en viktig samarbetsaktör för att främja och utveckla samarbeten och synergier mellan olika kommunala förvaltningar som arbetar med barn och unga.

Även samverkan mellan lärarutbildningar och kulturinstitutionerna som arbetar med pedagogiska uppdrag är betydelsefullt för att utveckla samarbeten, nya kunskaper inom området skola, lärandemiljöer och kulturpedagogik.

Kulturförvaltningens sammankallar i olika konstellationer representanter från verksamheterna som får verksamhetsbidrag eller bidrag för pågående utvecklingsprojekt från Region Skåne. Vid möten med kulturarvs-, scenkonst- samt bildkonst- och formkollegiet tas frågor om barn och unga upp återkommande, likaså på biblioteksområdets bibliotekschefsmöten och förvaltningens kulturschefsmöten.

Forskning och rapporter som grund för utveckling

Förstudier och kartläggningar, forskningssamarbeten och rapporter som rör barn och unga tas fram inom de flesta konst- och kulturområdena som medverkar till att utveckla kulturverksamheter för och med barn och unga. Ett exempel är Malmö Stadsbiblioteks samarbete med Högskolan i Borås. I rapporten *Att utforma ett barnbibliotek tillsammans med barn. Delaktighetsprocesser på Malmö stadsbibliotek*⁶⁹ redogörs hur stadsbibliotekets nya barnavdelning, Kanini, tagits fram genom delaktighetsprocesser med små barn och föräldrar. Stadsbiblioteket fick stöd av Region Skåne för att utveckla Kanini och se till att följeforskning bedrevs. De fick också i uppdrag att delge andra bibliotek om sina kunskaper i delaktighetsarbetet för barn och unga samt att öka folkbibliotekens kompetens och intresse för att prioritera barn och unga i sin verksamhet. 45 bibliotek i 30 kommuner deltog i Malmö Stadsbiblioteks fortbildning.

På uppdrag av Region Skåne utförde Moderna Museet Malmö en förstudie⁷⁰ om hur professionellt konstliv, konstinstitutioner och kommuner gemensamt skulle kunna utveckla en återkommande aktivitet, i syfte att stärka mötet mellan bildkonst och barn och unga. Med bakgrund av denna igångsattes Bästa Biennalen! 2013. Idag är Bästa Biennalen återkommande konstfestival i Ystad konstmuseums regi, med fokus på barn och unga.

Region Skånes priser

Två av kulturnämndens tre priser rör barn- och ungaområdet. Med Region Skånes kortfilmspris premieras årets bästa barn- eller ungdomskortfilm under BUFF-veckan med

⁶⁹ *Att utforma ett barnbibliotek tillsammans med barn. Delaktighetsprocesser på Malmö stadsbibliotek* Högskolan i Borås (2018)

⁷⁰ *Förstudie, Konstens vecka barn och unga*, Moderna Museet Malmö (2012)

100 000 kronor. Priset delas ut på BUFF, den internationella barn- och ungdomsfilmfestivalen som äger rum varje år i mars i Malmö. Genom priset vill Region Skåne höja kortfilmens status och betydelse inom barn- och ungdomsfilm.

Region Skånes kulturpalett är ett vandringspris som premierar en verksamhet som med framgång utvecklat kultur för, med, av barn och unga. Kulturnämnden vill genom kulturpaletten öka kunskapen om och betydelsen av kulturutveckling när det gäller barn och unga. För att ge pristagaren möjlighet att utveckla och sprida kunskap och erfarenhet om den premierade verksamheten tilldelas mottagaren, utöver vandringspriset, också 100 000 kronor.

Kultursamverkansmedel och barn och unga

Inom anslaget för kultursamverkan ryms stöd till interkommunala samarbetsprojekt, såsom UKM och Kulturcrew⁷¹.

UKM⁷² är en kommunal, regional och nationell mötesplats för unga som på olika sätt får uttrycka sig kreativt och konstnärligt, för en publik, via scen och utställningsyta. Genom UKM-festivalen erbjuds unga utbildningar och workshops, delaktighet genom arrangörskap och möten med andra unga. Regionala samverkansmedel som ska främja kommunövergripande samarbeten, stödjer den regionala UKM-festivalen där ett urval av de olika kommunala bidragen visas upp. Ett urval av de regionala bidragen skickas vidare till en nationell UKM-festival.

Externa samarbeten - för barn och unga

Utifrån kulturnämndens önskan att stärka konstens och kulturens roll för innovation hos barn och unga har Kulturförvaltningen samt Regional utveckling medverkat i ett samarbete med Malmö stad om InnoCarnival⁷³, som är en stor innovationskarneval och tävling för elever och gymnasister i Skåne. InnoCarnival 2018 var den tredje i ordningen och engagerade drygt 3000 barn och unga från grundskolor och gymnasier i sju kommuner i arbetet med Agenda 2030 och de sju globala målen.

Utmaningar

Konst- och kulturområdenas olika infrastruktur och stödsystem

Betydelsefulla faktorer för ett konst- och kulturområdes infrastruktur är vilka aktörer som finns, deras geografiska spridning, turnéuppdrag, utbudsdagar och festivaler. En mycket betydelsefull faktor för ett områdes infrastruktur är ett ekonomiskt stödsystem, som kan samspela med kommunernas systematiska arbete med kultur för barn och unga. Scenkonstområdena teater, dans, musik och nycirkus har en stark och väletablerad

⁷¹ Se avsnitt *Kulturlivets infrastruktur/Scenkonst och musik*.

⁷² UKM: <https://www.ukm.se/>

⁷³ InnoCarnival: <http://innocarnivalskane.se/om/>

infrastruktur och ett regionalt finansierat subventionssystem, vilket inte andra områden har, som film, litteratur och bild och form.

Musik- och kulturskolan

Musik- och kulturskolan är den största frivilliga kulturverksamheten för barn och unga i Sverige och har fler intresserade barn och unga än vad skolorna kan ta emot⁷⁴. Det är inte en lagstadgad verksamhet utan en kommunal prioritering och har de senaste åren varit en del av regeringens satsning på barns och ungas fritid. En stor utredning har tagits fram och området har fått nationella mål, ett kulturskolecentrum är under uppbyggnad på Statens kulturråd och utbildningssektorn har förstärkts med medel för kompetenshöjande utbildningar för personal inom kulturskolan. Sedan 2016 utlyser Statens kulturråd bidrag till musik-och kulturskolorna för kvalitetshöjande insatser och arbete för att nå nya målgrupper. Historiskt sett har musik- och kulturskolorna utbud främst varit musikbaserad men med tiden har allt fler konst- och kulturformer fått plats. Lunds universitets konstnärliga utbildningar har fått extra medel för att arbeta med kompetensförstärkande utbildningar gentemot kulturskolan.

För att stärka olika konst- och kulturområdets infrastruktur, utvecklingstrappa och stimulera utbud som inte finns idag på Skånes musik- och kulturskolor, behövs strategiska kartläggningar och samarbeten. Även mellankommunala samarbeten bör stärkas i samma syfte. Ett strategiskt samspel har betydelse för små kommuner, konst- och kulturområdenas olika utvecklingstrappor men också för det enskilda barnets möjlighet att ta del av – och för att själv kunna utöva - konst och kultur

Utfall barn och unga

Det saknas årliga rapporter över barn- och ungaområdet på regional och statlig nivå. Många statliga myndigheter ansvarar för olika medel och rapporter som rör barn och unga, såsom Statens mediaråd, Kungliga biblioteket, Svenska Filminstitutet, Folkbildningsrådet, MUCF och Kulturanalys som ansvarar för rapporter om bland annat Skapande skola, museistatistik samt barns och ungas kulturvanor. Socialstyrelsen ansvarar för bidrag till kommunerna för kostnadsfria lovaktiviteter.

Hur stor del av det offentligt finansierade kulturlivet riktar sig till barn och unga, hur ser utbudet ut, vilken grad av delaktighet finns det - och hur många barn och unga tar del av utbudet? Det finns inga säkra nyckeltal och gemensam statistik över barn- och ungaområdet och varken på statlig eller regional nivå följs barns och ungas grad av delaktighet och inflytande upp. Det finns inga uppgifter om hur de regionala eller statliga bidragen samspelar och vad de innebär för kultur för, med och av barns och unga.

Idag kan man inte göra kommunala utfallsrapporter i Kulturdatabasen (KDB). Således kan man inte följa upp hur regional kultur faller ut i Skånes kommuner eller förstå hur barn och unga i hela Skåne tar del av regionala kulturaktörers utbud. I KDB efterfrågas vilka kommuner bidragsmottagarna har besökt/turnerat i, vilket de fria turnerande teatergrupperna

⁷⁴ En inkluderande kulturskola på egen grund SOU 2016:69

redovisar. Däremot går det inte att redovisa varifrån besökarna har kommit, vilket är frustrerande för många kulturarvsinstitutioner som tar emot barn och unga från hela Skåne. Många av dem bifogar därför ett extra dokument i KDB för att visa hur de uppfyller sina regionala villkor.

Barnkonventionen och underlag för beslut

Barnkonventionen blir lag 2020. Det kommer att innebära ökade krav på myndigheter att arbeta i linje med konventionens fokus på barns rätt till delaktighet och inflytande. Vad det konkret betyder för kulturförvaltningens arbete, för kulturnämnden och mottagare av skattefinansierade bidrag, återstår att se.

I samband med att Region Skåne fastställde sitt yttrande av Barnrättsutredningens förslag⁷⁵ fick regiondirektören i uppdrag att föreslå en struktur för det framtida arbetet i Region Skåne med konventionen om barnets rättigheter. En kartläggning av hur barns och ungas möjligheter till inflytande och delaktighet ser ut i Region Skåne, inleddes. Samtidigt påbörjades ett förslag om hur en stödstruktur för implementering av barnkonventionen skulle kunna se ut.

Enligt konventionen ska barnets bästa alltid komma i första rummet vid åtgärder och beslut (artikel 3 i barnkonventionen). Som ett komplement till barns och ungas delaktighet och inflytande vid beslut som rör dem, behövs kunskapsunderlag om målgruppens kultur- och mediavanor. Idag finns det ett flertal myndigheter på nationell nivå som årligen presenterar statistik och rapporter om barn och unga utifrån olika perspektiv och områden, men undersökningar om barns och ungas kultur- och mediavanor under skoltid och fritid finns inte.

Efter att Kulturanalys tillsammans med sex regioner tagit fram en undersökning om barns och ungas kulturaktiviteter under fritiden⁷⁶ är det tydligt att det behövs stora undersökningar för att få säkra utfall och användbara data. Men det behövs framför allt ett bredare grepp om barns och ungas kultur- och mediavanor för att få ett utfall som speglar målgruppens förhållningssätt till konst och kultur. Den tidigare uppdelningen mellan producent och konsument har med den digitala utvecklingen kompletterats av en deltagarkultur, där barn och unga interagerar via nya medier och nya regler. Barns och ungas konsumtionsmönster av konst och kultur och eget utövande matchas inte via de traditionella kulturvaneundersökningar som återkommande genomförs.

För att kunna förstå sociala och kulturella mönster bland barn och unga är det av vikt att beakta hur faktorer som klass och etnicitet kan spela roll för målgruppens kultur- och mediavanor. Det finns en digital klyfta bland barn och unga, mellan de som har tillgång till digitala verktyg och plattformar och kunskap att kunna använda dem, och de som inte har möjligheten⁷⁷. Tillgången till mediateknik generellt är hög bland barn och unga men det är

⁷⁵ Barnkonventionen blir svensk lag, SOU 2016:1

⁷⁶ Barns och ungas kulturaktiviteter 2017. Kulturfakta 2017:5

⁷⁷ Fokus 14 – om ungas fritid och organisering

fortfarande ett antal procent som inte har tillgång, vilket blir stigmatiserande och avgörande för deras kultur- och mediavanor.

Små barn, skolbarn, unga och unga vuxna

Barn och unga är ett begrepp som inbegriper de första 25 åren av en människas liv, en period med väldigt olika behov och förutsättningar att ta del av konst och kultur. För att verka målgruppsinriktat, strategiskt och effektivt borde gruppen barn och unga delas upp i undergrupper. Härigenom kan man medvetet och riktat utveckla konst och kultur utifrån målgruppens behov och intressen. Danska statens Kulturstyrelse arbetar med strategier för små barn, skolbarn och unga för att arbeta taktiskt med området kulturutveckling barn och unga⁷⁸

Estetik i skolan

Kulturvanor etableras tidigt i livet och har en tydlig relation till socioekonomiska faktorer. I kulturvaneundersökningar framstår utbildning ha en avgörande roll för barns och ungas kulturdeltagande och att få möta konst och kultur och att själv få utöva, via en jämlik skola, är betydelsefullt.

Det statliga bidraget Skapande skola och de regionala scenkonstsubventioner som stödjer kommunalt, strukturerat arbete med kultur i skolan är ett samspelande system. Utvärderingar av Skapande skola⁷⁹ visar att kulturprojekten fortfarande har en tendens att vara något som inte har att göra med det lärande arbetet i skolan. För att estetiska lärprocesser ska vara ett integrerat element i skolan måste det finnas ett undervisningsintegrerat förhållningssätt till konst och kultur redan på lärarutbildningarna. För att främja estetiska lärprocesser i skolan behövs strategiska samarbeten mellan Region Skåne och lärarutbildningar i Skåne.

Kunskaper om betydelsen av estetiska lärprocesser och estetik i skolan behöver utvecklas och stärkas. Samarbeten med universitet, högskolor och folkbildning krävs för att initiera och främja forskning och kunskapshöjande insatser.

Publikutveckling

Det statliga bidraget Skapande skola har funnits sen 2008 och innebär att många elever får möta professionella kulturaktörer i skolan. Men om de kommunala kulturgarantierna ofta handlar om kulturupplevelser har Skapande skola betonat skapandet, elevernas eget utövande i samarbete med professionella kulturaktörer. Region Skånes återkommande kulturvaneundersökningar visar att åldersgruppen, 16-29 år, är mycket aktiva kulturkonsumenter och ägnar sig i stor utsträckning åt skapande aktiviteter, såsom att spela ett instrument, teckna/måla och skriva/författa. Mycket av detta sker via datorn och digitala plattformar. Stora kulturinstitutioner såsom operan, teatern och museerna prioriteras bort av

⁷⁸ Kulturstyrelsens sida om barn och unga: <https://slks.dk/boern/>

⁷⁹ Lindqvist, Katja och Blomgren, Roger, *Fördjupad utvärdering av statsbidraget Skapande skola*. Lunds Universitet 2016

unga, framför cirklar och kurser. Dagens unga vuxna har förväntningar på att kunna vara medproducenter, att vara delaktiga, i kulturlivet.

Spelkultur och andra nya kulturformer

För många barn och unga är spel ett stort intresse och utifrån att unga växer upp och fortsätter att spela, kan spel idag klassas att vara en av Sveriges mest populära fritidssysselsättningar⁸⁰. Det är en folkrörelse som blir allt mer lättillgänglig och utbredd, med allt ifrån sport- och puzzelspel till episka äventyr och djupa berättelser. Spelkultur idag avser såväl analoga som digitala spel men inkluderar även rollspel, lajv och cosplay. Ofta inkluderas komplexa kombinationer av bildkonst, slöjd, kulturarv, dramaturgi, musik och film, i spelkulturen, vilket gör att den ofta kan ses som en form av allkonstverk. Idag har spelbranschen stora festivaler, mässor och konvent och ingår i en snabbt växande upplevelsekultur med kreativa näringar. Att spel inte betraktas som kultur gör att enbart kommersiellt gångbara spel lyfts fram medan spel med ämnen som till exempel ensamhet och psykisk ohälsa inte får uppmärksamhet. Genom att spel inte har status som andra kulturformer blir kulturnämndens bidrag inte sökbara för till exempelvis föreningar och studieförbund som vill utveckla spel med, för och av barn och unga. Om området erkänns som kultur- och konstområde kan det få förutsättningar att bland annat utvecklas i samstämmighet med barns och ungas behov samt främjande och strategiskt gentemot skola, kommuner och deras verksamheter för barn och unga, kulturliv och olika inblandade spelkunniga yrkesgrupper.

Rekommendationer

Följande rekommendationer utgår från utmaningarna sidan 32-36 och delas in i tre kategorier:

I **Region Skånes** eget hägn som inbegriper flera förvaltningar.

I **samspel med aktörer i Skåne** där kommuner, kulturliv, folkbildning och högre utbildningar är viktiga aktörer.

I **dialog med staten**, det vill säga frågor på statlig nivå.

Region Skåne

1. Den inplanerade uppföljningen av de förändrade scenkonstsubventionsreglerna som infördes 2014, bör utvidgas till att också inbegripa en studie om hur regionalt stöd eller subvention, kan främja fler konst- och kulturområdets möte med barn och unga.
2. Det måste finnas beredskap för att implementera Regionstyrelsens förslag om stödstruktur för arbetet med konventionen om barnets rättigheter, inklusive arbetet med barns rätt till delaktighet och inflytande i Region Skåne.
3. Samarbete bör initieras med Regional utvecklings avdelning för Folkhälsa och social hållbarhet i syftet att Folkhälsorapport barn och unga 2020 ska kompletteras med frågor om kultur- och medianaor. Syftet är att skapa ett brett kunskapsmaterial om barns och

⁸⁰ Interactive Software Federation of Europe (ISFE) <https://www.isfe.eu/> har genomfört en undersökning som visar att svenskarna spelar mest spel i hela Europa och att 62% av Sverige spelar TV/dator-spel.

ungas levnadsvanor som kan vara underlag för både Region Skånes och kommunernas beslut och prioriteringar som rör barn och unga.

4. Under en ny kulturplaneperiod bör man utarbeta nyckeltal och strävansmål för barn- och ungaområdet. Syftet är att området ska kunna följas upp återkommande. Utifrån arbetet med barnkonventionen bör uppföljningen av bidragsutfall för barn och unga också ange graden av delaktighet. Barn och unga som utvecklingsområde, bör ingå i den årliga uppföljningen av kulturplanen.
5. Utveckla strategier för hur regionalt utvecklingsarbete kan främja grupperna små barns, grundskolebarns och ungas möte med konst och kultur och deras möjlighet till eget utövande.
6. Kartläggning och satsningar bör genomföras för att undersöka spelkultur som en erkänd del av kulturpolitiska uppdraget.

I samspel med Skåne

1. Det bör inledas ett samarbete med nätverket för Skånes kulturskolechefer för att identifiera samarbetsfrågor samt initiera en kartläggning av vilket utbud det finns på musik- och kulturskolorna i Skåne.
2. Ett samverkansavtal med lärarutbildningen på Malmö Universitet bör genomföras för att gemensamt kunna identifiera och genomföra insatser som kan stärka estetiska lärprocesser i skolan. Forskning inom olika konst- och kulturområden som kan gagna estetiska lärprocesser i undervisning bör initieras. Barns och ungas delaktighet och inflytande är också ett lämpligt samarbetsområde då både Lgr11, *Läroplan för grundskolan* och *Regional kulturplan för Skåne 2016-2019* lägger stor vikt vid barns och ungas möjlighet att påverka sina studier jämte det kulturutbud som vänder sig till barn och unga.
3. Strategiska samarbetspartners bör sökas vid universitet och på högskolor och med folkbildningen i syfte att verka för kunskapsutveckling kring barns och ungas eget kulturutövande. Resultat av forskning och projekt bör erbjudas via mötesplatser, seminarier eller nätverksmöten till kommuner, kulturliv och folkbildning samt kulturförvaltningens olika kollegier, chefsgrupper och nätverk.
4. Barn, unga och unga vuxna har jämfört med tidigare generationer ett förändrat förhållande till konst och kultur vilket syns via deras kultur- och mediavanor. Detta ställer krav på kulturlivet, deras utbud och publikarbete. Det är av vikt att främja medvetet målgruppsarbete och publikutveckling tillsammans med kommuner och kulturliv och stimulera samarbeten mellan den idéburna sektorn och andra regioner och nordiska länder som arbetar med strategisk publikutveckling.

I dialog med staten

1. Behovet av förvaltnings- och departementsövergripande uppföljningar om barns och unga bör påtalas. Målgruppens levnadsvanor och möjligheter till möten med konst och kultur på såväl skoltid som fritid bör följas upp på statlig, övergripande nivå för att kunna uppskatta hur stor del av det offentligt finansierade kulturlivet som riktar sig till barn och unga, hur många dem som tar del av det och vad det innebär för målgruppen.
2. Behovet av sammanställningar och analyser av barn- och unga-området inom kultursamverkansmodellen bör föras fram, samt betydelsen av nyckeltal i sammanhanget.
3. I samband med att Kulturanalys tar över KDB bör betydelsen av att kunna göra rapporter om kommunutfall, påtalas. Kommunutfallsrapporter bör innefatta såväl besök i kommunerna samt vilka kommuner som besöker kulturaktörerna. Härigenom skapas en

indikator för i vilken omfattning barn och unga i hela Skåne tar del av kultur som stöds av regionala och statliga medel.

4. Samarbeten över förvaltnings- och departementsgränser på nationell nivå, behövs för att utveckla arbetet med barns och ungas delaktighet och inflytande. Det är av vikt att barn och unga till exempelvis medverkar i framställningen av undersökningar av deras kultur- och mediavanor.

Referenslista

Region Skåne

Region Skånes yttrande gällande barnrättighetsutredningens förslag (dnr 1601654)

[https://www.skane.se/Public/Protokoll/Regionstyrelsen/2016-10-13/Remiss.%20Barnkonventionen%20blir%20svensk%20lag%20\(SOU%20201619\)/RS_Yttrande.pdf](https://www.skane.se/Public/Protokoll/Regionstyrelsen/2016-10-13/Remiss.%20Barnkonventionen%20blir%20svensk%20lag%20(SOU%20201619)/RS_Yttrande.pdf)

Regionstyrelsens uppdrag åt regiondirektör, i protokoll § §215-238

https://www.skane.se/Public/Protokoll/Regionstyrelsen/2016-10-13/Regionstyrelsen_2016-10-13_protokoll.pdf

Regional kulturplan för Skåne 2016-2019

<https://utveckling.skane.se/publikationer/strategier-och-planer/regional-kulturplan-for-skane-2016-2019/>

Kulturnämndens verksamhetsplan och budget 2018

<https://utveckling.skane.se/publikationer/strategier-och-planer/kulturnamndens-verksamhetsplan-och-budget-2018/>

Kulturnämndens verksamhetsplan och budget 2017

<https://utveckling.skane.se/publikationer/strategier-och-planer/kulturnamndens-verksamhetsplan-och-budget-2017/?highlight=Kultur%c3%a4mndens+verksamhetsplan+och+budget+2017>

Verksamhetsplan och Budget för Region Skånes kulturnämnd 2016

https://utveckling.skane.se/siteassets/kultur/dokument/kn_verksamhetsplan_och_budget_2016.pdf?highlight=Kultur%c3%a4mndens+verksamhetsplan+och+budget+2016

Kulturvanor i Skåne, kulturvaneundersökning 2016

<https://utveckling.skane.se/publikationer/rapporter-analyser-och-prognoser/kulturvaneundersokning-2016/?highlight=Kulturvanor+i+Sk%c3%a5ne,+kulturvaneunders%c3%b6kning+2016>

Skånes handlingsplan rörlig bild: film, digitala spel och transmedia 2015-2020

<https://utveckling.skane.se/publikationer/strategier-och-planer/region-skanes-handlingsplan-rorlig-bild/>

Regional biblioteksplan 2017–2020

<https://utveckling.skane.se/publikationer/strategier-och-planer/regional-biblioteksplan-20172020/>

Region Skånes handlingsplan för litteratur och serier 2018-2023

<https://utveckling.skane.se/publikationer/strategier-och-planer/region-skanes-handlingsplan-for-litteratur-och-serier-2018-2023/>

Kartläggning och analys av museernas arbete med samverkan och förmedling (2017)

<https://utveckling.skane.se/publikationer/rapporter-analyser-och-prognoser/kartlaggning-och-analys-av-museernas-arbete-med-samverkan-och-formedling/>

Rapport om utvecklingsbidrag 2010-2013, utfall barn och unga (2014)

Dnr 1401603

<https://www.skane.se/Public/Protokoll/Kulturn%C3%A4mnden/2014-09-24/Analys%20av%20utvecklingsbidrag%20-%20barn%20och%20unga/Rapport%20utvecklingsbidrag%20utfall%20barn%20och%20unga.pdf>

Skånes Regionala utvecklingsstrategi - Det öppna Skåne Skåne 2030 (2014)

<https://utveckling.skane.se/om-regional-utveckling/regional-utvecklingsstrategi--det-oppna-skane-2030/?highlight=Sk%c3%a5nes+Regionala+utvecklingsstrategi+-+Det+%c3%b6ppna+Sk%c3%a5ne+Sk%c3%a5ne+2030+>

Region Skånes omvärldsanalys 2017

<https://utveckling.skane.se/digitala-rapporter/region-skanes-omvarldsanalys/megatrender/>

Skånes befolkningsprognos år 2017-2026

Avdelningen för regional utveckling enheten för Samhällsanalys

https://utveckling.skane.se/siteassets/publikationer_dokument/befolkningsprognos-2017-2026.pdf

Folkhälsorapport Barn och Unga i Skåne 2016 - en undersökning om barn och ungdomars livsvillkor, levnadsvanor och hälsa

Enheten för Samhällsanalys

https://utveckling.skane.se/siteassets/publikationer_dokument/folkhalsorapport-barn-och-unga-i-skane-2016.pdf

Att utforma ett barnbibliotek tillsammans med barn. Delaktighetsprocesser på Malmö stadsbibliotek

Högskolan i Borås (2018)

<http://hb.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1182398&dswid=-7803>

Förstudie, Konstens vecka barn och unga, Moderna Museet Malmö (2012)

<https://utveckling.skane.se/publikationer/rapporter-analyser-och-prognoser/forstudie-konstens-vecka-barn-och-unga/>

Söderman, Johan Hiphop som folkbildning med implikationer på läs- och skrivfrämjande, Malmö Högskola 2016

<https://utveckling.skane.se/publikationer/rapporter-analyser-och-prognoser/hiphop-som-folkbildning-med-implikationer-pa-las--och-skrivframjande/>

Karlsson, Magnus. Ung kraft – ungas och unga vuxnas deltagande i kulturella institutioner. Lunds Universitet 2017

<https://utveckling.skane.se/publikationer/rapporter-analyser-och-prognoser/rapport-ung-kraft-unga-och-unga-vuxnas-deltagande-i-kulturella-verksamheter/?highlight=ung+kraft+rapport>

Redovisning av kulturnämndens särskilda satsning på kultur som verktyg för integration

https://www.skane.se/Public/Protokoll/Kulturnämnden/2018-06-13/Redovisning%20av%20kulturnämndens%20särskilda%20satsning%20på%20kultur%20som%20verktyg%20för%20integration/KN_Beslutsförslag.pdf

Myndigheten för kulturanalys

Barns och ungas kulturaktiviteter, Kulturfakta 2017:5

<http://kulturanalys.se/wp-content/uploads/Barns-och-ungas-kulturaktiviteter.pdf>

Barns och ungas kulturaktiviteter, Region Skåne 2017

<https://utveckling.skane.se/publikationer/rapporter-analyser-och-prognoser/rapport-barns-och-ungas-kulturaktiviteter/>

Kulturanalys 2018. En lägesrapport i relation till de kulturpolitiska målen. Rapport 2018:1

http://kulturanalys.se/wp-content/uploads/2018/02/Kulturanalys_2018.pdf

Kulturen i siffror 2018. Kort om kultur 2018:1

<http://kulturanalys.se/wp-content/uploads/2018/02/Kulturen-i-siffror-2018.pdf>

Kulturvanor Socioekonomiska analyser och tidstrender Kulturfakta 2017:2

<http://kulturanalys.se/wp-content/uploads/Kulturvanor.-Kulturfakta-2017-2.pdf>

Kulturvanor. Rapport 2016:1

<http://www.kulturanalys.se/wp-content/uploads/2016/01/Kulturvanor.pdf>

Kulturrådet

Barns och ungas kultur Kulturen i siffror 2010:1

http://www.kulturradet.se/Documents/publikationer/2010/barns_ungas_kultur.pdf

Sveriges regering

FN:s konvention om barns rättigheter

<https://www.regeringen.se/contentassets/8caaeabf49834f16aa52df2108837b2d/fns-konvention-om-barnets-rattigheter-so-199020>

Barnkonventionen blir svensk lag, SOU 2016:19

<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2016/03/sou-201619/>

Socialutskottets betänkande 2017/18:SoU25

<https://data.riksdagen.se/fil/CE3936C1-E7A0-4F8F-B795-3724C71D8780>

Beslut om inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/arende/betankande/inkorporering-av-fns-konvention-om-barnets_H501SoU25

Mänskliga rättigheter - Konventionen om barnets rättigheter. Regeringskansliet, Utrikesdepartementet (2012)

<https://www.regeringen.se/contentassets/73a236aad23d48149f156d85b7021e55/ud-info---skrift-manskliga-rattigheter.-konventionen-om-barnets-rattigheter>

Nationella kulturpolitiska mål

<https://www.regeringen.se/artiklar/2018/06/regeringens-politik-for-kultur-i-hela-landet/>

Ungdomspolitiska mål

<https://www.regeringen.se/regeringens-politik/ungdomspolitik/mal-for-ungdomspolitiken/>

En inkluderande kulturskola på egen grund SOU 2016:69

<https://www.regeringen.se/rattsdokument/statens-offentliga-utredningar/2016/10/sou-201669/>

Barnombudsmannen (BO) statistiktjänst Max 18

<https://max18.barnombudsmannen.se/max18-statistik/>

Skolverket

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011

http://natprov.edu.uu.se/digitalAssets/173/c_173998-l_3-k_lgr11.pdf

Statens mediaråd

Unga & medier 2017

<https://statensmedierad.se/download/18.7b0391dc15c38ffbccd9a238/1496243409783/Ungar%20och%20medier%202017.pdf>

Små ungar & medier 2017

<https://statensmedierad.se/publikationer/ungarochmedier/smaungarmedier2017.2343.html>

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF)

Fokus 14 - om ungas fritid och organisering

https://www.mucf.se/sites/default/files/publikationer_uploads/fokus14-sammanfattning-sv.pdf

NÄR VAR HUR om ungas kultur. En analys av ungas kulturutövande på fritiden, Ungdomsstyrelsens skrifter 2011:1

https://www.mucf.se/sites/default/files/publikationer_uploads/nar-var-hur-om-ungas-kultur.pdf

Svenska filminstitutet

Filminstitutets skolbiorapport 2017

<http://193.10.144.150/sv/fa-kunskap-om-film/filmiskolan/skolbiorapport/>

Lunds universitet

Lindqvist, Katja och Blomgren, Roger, *Fördjupad utvärdering av statsbidraget Skapande skola*. Lunds Universitet 2016

Stockholms universitet

Elofsson S, Blomdahl U, Lengheden L och Åkesson M, *Ungas Livsstil i låg- och högstatusområden. En studie i åldersgruppen 13-16 år*. Stockholms stad och Stockholms Universitet 2014

Kungliga biblioteket

Tabeller Bibliotek 2017, excel, kommun-, läns- och rikstal samt per bibliotekstyp
<http://biblioteksstatistik.blogg.kb.se/files/2018/05/RapportBibliotek2017.pdf>

Rapport Bibliotek 2017

<http://biblioteksstatistik.blogg.kb.se/files/2018/05/RapportBibliotek2017.pdf>

Folkbildningsrådet

Statistik om folkhögskolor och studieförbund 2017: <http://www.folkbildningsradet.se/om-folkbildningsradet/statistik/Statistik-om-folkhogskolan/Statistik-lansvis-for-folkhogskola/2017/>